

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I LINKÖPING**

DOM
2013-12-11
Meddelad i
Linköping

Mål nr
8018-11
Enhet 1

KLAGANDE

Fortum Distribution AB, 556037-7326
115 77 Stockholm

Ombud:

1. Advokat Jonas Eklund
2. Advokat Carl Johan af Petersens
Advokatfirman Vinge KB
Box 1703
111 87 Stockholm

3. Dr. Mikael Runsten

MOTPART

Energimarknadsinspektionen
Box 155
631 03 Eskilstuna

Ombud:

1. Advokat Jörgen Larsson
2. Advokat Tobias Bengtsson
3. Jur.kand. Ida Odelius
Wistrand Advokatbyrå
Box 11920
404 39 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Energimarknadsinspektionens beslut den 28 oktober 2011, se bilaga 1
(utan i beslutet angivna bilagor)

SAKEN

Fastställande av intäktsram för tillsynsperioden 2012–2015 enligt ellagen
(1997:857)

Dok.Id 136938

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 406 581 04 Linköping	Brigadgatan 3	013-25 11 00 E-post: forvaltningsrattenilinkoping@dom.se	013-25 11 40	måndag – fredag 08:00-16:00

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

1. Förvaltningsrätten avslår Fortum Distribution AB:s yrkande om att intäktsramen ska fastställas till ett visst angivet belopp.
2. Förvaltningsrätten fastställer att beräkningen av rimlig avkastning ska ske med en real kalkylränta före skatt om 6,5 procent.
3. Förvaltningsrätten avslår Fortum Distribution AB:s yrkande om att konverteringen av kapitalkostnader för anläggningar som inte ingår i kapitalbasen ska ske med en ränta om 8,69 procent.
4. Förvaltningsrätten återförvisar målet till Energimarknadsinspektionen för fastställande av intäktsram till faktiskt belopp för redovisningsenhet RER00259 för tillsynsperioden 2012–2015 med beaktande av förutsättningarna i punkt 2. Detta kan inte leda till en större höjning av intäktsramen än för redovisningsenheten ansökt belopp.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE	2
BAKGRUND	5
YRKANDEN	6
Fortum.....	6
Energimarknadsinspektionen	8
BEVISBÖRDA OCH BEVISKRAV	10
KALKYLRÄNTA (WACC)	12
Inledning	12
Vad Fortum anfört	15
<i>Allmänt om Energimarknadsinspektionens beräkning av kalkylränta.....</i>	<i>15</i>
<i>Risfri ränta .....</i>	<i>17</i>
<i>Särskild riskpremie .....</i>	<i>18</i>
<i>Bloombergomräkning .....</i>	<i>19</i>
<i>Kreditriskpremie .....</i>	<i>20</i>
<i>Skuldsättningsgrad.....</i>	<i>21</i>
<i>Avdrag för skattecredit.....</i>	<i>22</i>
Vad Energimarknadsinspektionen anfört.....	25
<i>Energimarknadsinspektionens beräkning av kalkylränta .....</i>	<i>25</i>
<i>Avdrag för skattecredit.....</i>	<i>26</i>
Av Fortum åberopade utlåtanden (i relevanta delar)	27
<i>Thore Johnsen.....</i>	<i>27</i>
<i>Peter Jennergren.....</i>	<i>28</i>
<i>Tomas Kåberger.....</i>	<i>29</i>
<i>Mattias Ganslandt.....</i>	<i>31</i>
<i>Kenth Skogsvik.....</i>	<i>32</i>
<i>PwC.....</i>	<i>33</i>

<i>KPMG</i>	35
<i>ICECAPITAL</i>	36
Av Energimarknadsinspektionen åberopade utlåtanden (i relevanta delar)	38
<i>Ernst & Young</i>	38
<i>Grant Thornton</i>	39
<i>Stefan Yard</i>	40
<i>Jan Bergstrand</i>	41
Förvaltningsrättens bedömning	42
<i>Inledning</i>	42
<i>Risikfri ränta</i>	43
<i>Särskild riskpremie</i>	46
<i>Justering av betavärdet med Bloombergräkning</i>	47
<i>Kreditriskpremie</i>	48
<i>Skuldsättningsgrad</i>	50
<i>Avdrag för skattekredit</i>	51
<i>Sammantagen bedömning avseende skälig kalkylränta</i>	53
RÄNTA FÖR OMRÄKNING AV ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR FRÅN KAPITALKOSTNAD TILL LÖPANDE KOSTNAD	55
Inledning	55
Vad Fortum anfört	55
Vad Energimarknadsinspektionen anfört	57
Förvaltningsrättens bedömning	59
ÖVERGÅNGSMETODEN OCH INDEXERING	59
SLUTSATSER	60
HUR MAN ÖVERKLAGAR	61

BAKGRUND

Fortum Distribution AB (Fortum eller nätföretaget) bedriver elnätsverksamhet, redovisningsområde RER00259. Fortum har i förslag till intäktsram för tillsynsperioden 2012–2015 begärt att intäktsramen ska fastställas till 1 766 443 tkr. Energimarknadsinspektionen beslutade den 28 oktober 2011 att för den aktuella tillsynsperioden bl.a. i den fråga som nu är aktuell fastställa intäktsramen till 1 666 784 tkr i 2010 års prisnivå.

Eftersom det råder en monopolsituation för elnätsverksamhet, är verksamheten reglerad i lag och förordning. Energimarknadsinspektionen har som tillsynsmyndighet till uppgift att kontrollera att nätföretaget uppfyller sina skyldigheter och att granska att nätföretaget tar ut skäliga avgifter och att leveransen av el är av god kvalitet.

I Europaparlamentets och Rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (elmarknadsdirektivet), uppställs krav på att tillsynsmyndigheten ska ansvara för att tillräckligt lång tid i förväg innan dessa träder i kraft, fastställa eller godkänna åtminstone metoder för bl.a. överförings- och distributionstariffer eller dess beräkningsmetoder. Detta ska ske enligt transparenta kriterier.

Sverige har infört elmarknadsdirektivets bestämmelser i ellagen. Enligt ellagen ska det göras en förhandsprövning av nättarifferna. Förhandsprövningen ska ske genom att de samlade intäkterna som ett nätföretag högst får uppbära genom nättariffer under en tillsynsperiod, fastställs i förväg genom en så kallad intäktsram.

Grunderna för beräkning av intäktsram finns i 5 kap. ellagen och i förordningen (2010:304) om fastställande av intäktsram enligt ellagen (kapitalbasförordningen). Frågor om t.ex. avskrivningstider, kalkylränta, fördelning av kapitalkostnader över tid och kvaliteten i nätverksamheten har överlämnats till rättstillämpningen.

Energimarknadsinspektionen har utifrån bestämmelserna i ellagen och kapitalbasförordningen arbetat fram en schablonmetod för beräkning av intäktsram. Vid bestämmande av intäktsram har Energimarknadsinspektionen även fattat beslut om avskrivningstider, kalkylränta, indexering av olika intäkter och kostnader samt om tillämpning av en övergångsmetod.

Tillämpliga bestämmelser och en mera ingående beskrivning av Energimarknadsinspektionens metod för att beräkna och fastställa intäktsram redovisas i det överklagade beslutet.

Förvaltningsrätten har den 1–4 oktober och den 7–8 oktober 2013 oktober hållit muntlig förhandling i målet.

YRKANDEN

Fortum

Fortum yrkar i första hand att förvaltningsrätten med ändring av det överklagade beslutet ska fastställa intäktsramen för tillsynsperioden 2012–2015 till 1 775 284 tkr, angivet i 2010 års prisnivå.

Vidare yrkar Fortum i första hand att förvaltningsrätten ska fastställa att den justering av de beslutade intäktsramarna som ska ske vid tillsynsperiodens slut ska göras utan hänsyn till hur intäktsramarna

förhåller sig till historiska intäkter, dvs. utan tillämpning av övergångsmetoden.

I andra hand yrkar Fortum att förvaltningsrätten ska undanröja det överklagade beslutet och återförvisa ärendet till Energimarknadsinspektionen för förnyad prövning, med fastställande av följande utgångspunkter för beräkningen av intäktsramen för tillsynsperioden 2012–2015.

- Beräkningen av rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten (kapitalbas) ska ske med en real kalkylränta före skatt om 6,6 procent.
- Någon begränsning av intäktsramen beroende på hur den förhåller sig till historiska intäkter ska inte ske och inte heller ska någon annan övergångsmetod tillämpas.
- Konverteringen av kapitalkostnader för anläggningar som inte ingår i kapitalbasen till löpande kostnader ska ske med en ränta om 8,69 procent.

För det fall förvaltningsrätten inte skulle bifalla Fortums andrahandsyrkande avseende begränsning av intäktsramen genom en övergångsmetod, yrkar Fortum att förvaltningsrätten, i tillägg till vad som ovan angivits, fastställer följande utgångspunkter för beslut om intäktsram för tillsynsperioden 2012–2015.

- Fortum ska vid beräkning av intäktsram få full ersättning för löpande opåverkbara kostnader.
- Uppräkning av de historiska intäkterna ska ske med samma utgångspunkt som Energimarknadsinspektionen i beslutet har angett ska tillämpas för uppräkning av ingående poster beräknade enligt schablonmetoden i samband med justeringen vid tillsynsperiodens slut, innebärande bl.a. att

löpande opåverkbara kostnader ska uppräknas i förhållande till verklig kostnadsutveckling.

Enligt Fortums förtydligande innebär yrkandet följande.

- Löpande opåverkbara kostnader ska uppräknas i förhållande till verklig kostnadsutveckling och ska därmed inte vara föremål för indexberäkning.
- Uppräkning av de historiska intäkterna och de verkliga intäkterna ska ske med tillämpning av de index som används för uppräkning av ingående poster beräknade enligt schablonmetoden i samband med justeringen vid tillsynsperiodens slut. Faktorprisindex (FPI) för elnätsföretag (regionnät respektive lokalnät) ska således inte användas.
- Vid den justering som ska ske efter tillsynsperiodens slut ska de historiska intäkterna räknas upp till samma års prisnivå som övriga poster, varvid de principer som angivits ovan ska tillämpas.

Fortum yrkar som ett alternativt andrahandsyrkande, för det fall förvaltningsrätten inte skulle bifalla Fortums andrahandsyrkande avseende begränsning av intäktsramen genom en övergångsmetod, att förvaltningsrätten fastställer att övergångsmetoden i vart fall inte ska tillämpas för de kapitalkostnader som beräknas på Fortums nuanskaffningsvärde för investeringar under perioden 2012–2015 utan avdrag för utrangeringar. Detsamma ska gälla avseende investeringar som gjorts under 2011.

Energimarknadsinspektionen

Energimarknadsinspektionen bestrider det belopp Fortum har yrkat i intäktsram.

Energimarknadsinspektionen medger att den justering av de beslutade intäktsramarna som ska ske vid tillsynsperiodens slut ska göras utan hänsyn till hur intäktsramarna förhåller sig till historiska intäkter, dvs. utan tillämpning av övergångsmetoden.

Energimarknadsinspektionen bestrider att den reala kalkylräntan före skatt ska vara 6,6 procent och vidhåller att den ska vara 5,2 procent.

Energimarknadsinspektionen medger att schablonmetoden ska tillämpas utan tillämpning av övergångsmetoden.

Energimarknadsinspektionen bestrider att konverteringen av kapitalkostnader för anläggningar som inte ingår i kapitalbasen till löpande kostnader ska ske med en ränta om 8,69 procent och vidhåller att räntan vid beräkning av intäktsramen ska vara 4,83 procent.

Energimarknadsinspektionen medger att de löpande opåverkbara kostnaderna under tillsynsperioden i sin helhet ska ingå i intäktsramen under den första tillsynsperioden 2012–2015.

Energimarknadsinspektionen bestrider att de löpande opåverkbara kostnaderna inte ska indexeras.

Gällande Fortums yrkande om indexering av verkliga intäkter yrkar Energimarknadsinspektionen i första hand att yrkandet ska avvisas. I andra hand bestrider Energimarknadsinspektionen Fortums yrkande och yrkar att indexering ska ske genom att de totala intäkterna indexeras med FPI för elnätsföretag.

Energimarknadsinspektionen medger att intäkterna för åren 2006–2009 prisjusteras till 2015 års prisnivå efter tillsynsperiodens slut

med index FPI för elnätsföretag men bestrider att det ska göras utifrån yrkade principer.

Energimarknadsinspektionen bestrider att övergångsmetoden inte ska tillämpas för de kapitalkostnader som beräknas på nätföretagets nuanskaffningsvärde för investeringar under perioden 2012–2015 utan avdrag för utrangeringar. Myndigheten medger dock att de kapitalkostnader som beräknas av Energimarknadsinspektionen på nätföretagets nuanskaffningsvärde för investeringar minus utrangeringar under tillsynsperioden, den 30 juni 2011 – den 30 juni 2015, i sin helhet ska ingå i intäktsramen under den första tillsynsperioden 2012–2015.

Energimarknadsinspektionen överlämnar åt förvaltningsrätten att avgöra om målet ska återförvisas till Energimarknadsinspektionen för förnyad handläggning för fastställande av intäktsramen för perioden 2012–2015 eller om beräkningen ska ske inom ramen för domstolsprocessen.

BEVISBÖRDA OCH BEVISKRAV

Innan förvaltningsrätten kan ta ställning till sakfrågorna i målet måste rätten ta ställning till vem som har bevisbörda och till kravet på bevisningens styrka.

Förvaltningsrätten anser att det är nätföretaget som har att övertyga domstolen om att det fattade myndighetsbeslutet är felaktigt, exempelvis genom att lägga fram utredning och bevisning som stödjer nätföretagets sak. Bevisbördan åvilar således nätföretaget till dess beviskravet uppfyllts. Härfter går bevisbördan över på den motstående parten.

Med beviskrav avses till vilken grad den förpliktade parten ska kunna lägga fram bevisning för att bevisbördan ska anses vara uppfylld. Som huvudregel gäller att den förpliktade parten ska ”visa” för att beviskravet ska anses uppfyllt. Kammarrätten i Stockholm har i flera mål angående prissättning enligt lagen om elektronisk kommunikation (se t.ex. mål nr 5270-09) ansett att ett krav på att den förpliktade parten genom bevisning ska kunna vederlägga myndighetens antaganden med den styrka som vanligtvis avses med uttrycket ”visa” i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt för den enskilda att nå upp till ställt beviskrav. Kammarrätten anförde att i den utsträckning kostnadsberäkningar bygger på antaganden och skälighetsbedömningar är det oundvikligt att den bevisning som läggs fram i målet sällan kommer att ha sådan styrka som motsvarar vad som benämns ”visat”. Kammarrätten konstaterade att ett sådant högt krav vanligen inte ställs i förvaltningsprocessrätten utan det vanliga är ett krav på ”sannolikt” när det gäller bevisteman med inslag av bedömningsfrågor.

Förvaltningsrätten anser att frågorna om prissättning enligt lagen om elektronisk kommunikation och fastställande av intäktsram enligt ellagen har sådana likheter att kammarrättens resonemang om bevisstyrka är tillämpligt i aktuellt mål. Vad gäller beräkningar som bygger på antaganden eller skälighetsbedömningar finner förvaltningsrätten således att det är tillräckligt för den förpliktade parten att göra sannolikt att visst förhållande råder för att beviskravet ska anses uppfyllt i målet.

KALKYLRÄNTA (WACC)

Inledning

Enligt 5 kap. 6 § ellagen ska intäktramen täcka skäliga kostnader för att bedriva nätverksamhet under tillsynsperioden och ge en rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten (kapitalbas). En rimlig avkastning ska motsvara den avkastning som fordras för att, i konkurrens med alternativa placeringar med motsvarande risk, kunna attrahera kapital för investeringar (prop. 2008/09:141 s. 102). Vad som är en rimlig avkastning i nätverksamhet måste beräknas utifrån vedertagna ekonomiska metoder. Regeringen har överlämnat till nätmyndigheten att besluta om vilken metod som ska användas (prop. 2008/09:141 s. 79).

Energimarknadsinspektionen har sedan 2003 använt den s.k. WACC-metoden (Weighted Average Cost of Capital) för att beräkna en skälig avkastning. Energimarknadsinspektionen har beslutat att använda WACC-metoden även vid övergången till förhandsprövning av nättariffer.

WACC är en vedertagen metod för att beräkna en kalkylränta vid bestämmandet av ett avkastningskrav i en verksamhet. En kalkylränta enligt WACC beräknas genom att beakta hur stora långivarnas och investerarnas avkastningskrav är i förhållande till deras andel av det totala kapitalet. Ägarna och investerarna förutsätts kräva en avkastning på kapitalet som motsvarar riskfri ränta plus en riskpremie, som är bransch- eller verksamhetsberoende. En investering i elnät ska därmed få samma avkastning som en investering i en annan bransch med samma risknivå. Ju högre risk, desto högre kalkylränta och omvänt.

WACC-metoden består av vissa överväganden och ett antal framåtblickande värdeparametrar som tillsammans ska ge det resultat som

motsvarar en skälig avkastningsränta. Nätföretaget har motsatt sig Energimarknadsinspektionens framräknade kalkylränta (5,2 procent) och yrkar att den ska höjas till 6,6 procent. Nätföretaget har till stöd för sin talan påpekat fel och brister i den värdering och de överväganden Energimarknadsinspektionen företagit gällande;

- Riskfri ränta
- Bloombergomräkning av betavärdet
- Särskild riskpremie
- Kreditriskpremie
- Skuldsättningsgrad
- Avdrag för skatte kredit

För att bedöma vad som kan anses vara en rimlig kalkylränta i elnätsverksamhet för tillsynsperioden 2012–2015 beställde Energimarknadsinspektionen underlag från de två konsultföretagen Grant Thornton och Ernst & Young (konsulterna). Båda konsulterna angav den bedömda kalkylräntan som ett intervall. Grant Thornton angav att en kalkylränta under tillsynsperioden bör ligga i intervallet 5,3–6,6 procent under förutsättning att den riskfria räntan uppdateras årligen under perioden. Ernst & Young angav en kalkylränta giltig per januari 2011 inom intervallet 4,3–5,8 procent och rekommenderade att den riskfria räntan och kreditriskpremien skulle uppdateras regelbundet. Ett genomsnitt av de båda konsulternas bedömningar ger en kalkylränta om 5,5 procent.

Energimarknadsinspektionen inhämtade utlåtanden från professorerna Jan Bergstrand och Stefan Yard, som lämnade förslag på hur kalkylräntan skulle kunna justeras för att ta hänsyn till nätföretagens möjligheter att göra skattemässiga överavskrivningar. Energimarknadsinspektionen beställde även en rapport från konsultföretaget ICECAPITAL, som fick i uppdrag att belysa frågan om skattemässiga överavskrivningars påverkan på kalkylräntan.

Energimarknadsinspektionen genomförde en egen analys av kalkylräntans nivå och gjorde ett antal justeringar, som syftade till att slutligt bedöma vilken nivå på kalkylräntan som är rimlig, oaktat vilken ansats som väljs för ingående parametrar (se Energimarknadsinspektionens PM [2011:07] ”Kalkylränta i elnätsverksamhet” i bilaga 3 till beslutet). Detta för att Energimarknadsinspektionen ville ha en mer långsiktig och stabil kalkylränta som inte skulle behöva uppdateras årligen. Vid den egna analysen av kalkylräntan justerade Energimarknadsinspektionen följande parametrar i förhållande till konsulternas bedömningar.

1. Energimarknadsinspektionen höjde den nominella riskfria räntan från konsulternas genomsnitt på 3,06 procent till 4,0 procent.
2. Energimarknadsinspektionen tog bort den Bloombergomräkning av betavärdet som Grant Thornton hade gjort i sin rapport.
3. Energimarknadsinspektionen sänkte den särskilda riskpremien från konsulternas genomsnitt på 0,86 procent till 0,5 procent.
4. Energimarknadsinspektionen höjde skuldsättningsgraden från konsulternas genomsnitt på 37 procent till 50 procent.
5. Vid konvertering av kalkylräntan efter skatt till en kalkylränta före skatt använde Energimarknadsinspektionen en beräknad genomsnittlig effektiv skattesats om 20 procent istället för vedertagen schablonskatt om 26,3 procent.

Genom att höja den riskfria räntan (punkt 1) ökade Energimarknadsinspektionen kalkylräntan från konsulternas genomsnitt på 5,5 procent till 6,61 procent. Genom de tre justeringarna i punkterna 2–4 sänkte myndigheten kalkylräntan från 6,61 procent till 5,8 procent. Slutligen reducerade Energimarknadsinspektionen kalkylräntan från 5,8

procent till 5,2 procent med hänvisning till nätföretagens möjligheter till skattemässiga överavskrivningar (punkt 5).

Energimarknadsinspektionens egen analys gav en real kalkylränta före skatt om 5,2 procent, vilket myndigheten bedömde var en rimlig kalkylränta att tillämpa för tillsynsperioden 2012–2015.

Vad Fortum anfört

Allmänt om Energimarknadsinspektionens beräkning av kalkylränta

Det föreligger en avsevärd skillnad mellan hur WACC:en normalt sett används och den användning WACC har inom ramen för beräkning av intäktsramen. WACC är den lägsta avkastning som ett företag måste generera för att klara av sina långivares räntekrav och sina ägares utdelningskrav. I samband med regleringen av elnätsverksamhet används dock WACC för att bestämma den *högsta* tillåtna avkastningen. Av detta följer att WACC:en inte kan fastställas för lågt. Om så sker kommer erforderligt kapital inte att kunna attraheras till branschen.

Energimarknadsinspektionen har bestämt en kalkylränta som förväntas gälla långsiktigt och stabilt. Detta är en nödvändighet eftersom den beslutade kalkylräntan ligger till grund för beräkningen av de upp till 40-åriga annuiteter som intäkterna för nätföretagens investeringar utgörs av. Konsulterna har dock haft helt andra utgångspunkter än dem som ska gälla enligt Energimarknadsinspektionens beslut. Ernst & Young har endast gjort en momentan bedömning av vad kalkylräntan kan anses vara vid beräkningstidpunkten, dvs. januari 2011. Ernst & Young har fastställt en kortsiktig kalkylränta och utgått från att en löpande uppdatering ska ske. Det måste i detta sammanhang framhållas att det föreligger en avgörande skillnad mellan att prognostisera en tillfällig momentan kalkylränta och en

långsiktigt kalkylränta som är tänkt att gälla under lång period, i detta fall över flera decennier. Utgångspunkterna för sådana beräkningar är kort sagt helt olika och resultatet kan variera väsentligt beroende på vilket tidsperspektiv som anläggs.

Grant Thornton har i sin rapport syftat till att beräkna en kalkylränta för tillsynsperioden, dvs. 2012–2015. Grant Thornton har visserligen anlagt ett fyraårigt perspektiv vid sin beräkning, men detta är fortfarande en annan beräkning än den Energimarknadsinspektionen menar ska ske. Dessutom gäller Grant Thorntons beräkning endast under förutsättning att den uppdateras årligen.

I detta sammanhang ska noteras att de värden vad gäller riskfri ränta som Grant Thornton och Ernst & Young utgår från är historiskt ytterst låga, vilket är en följd av det extraordinära läget på finansmarknaderna. Detsamma gäller Ernst & Youngs momentant bedömda kreditriskpremie. Dessa värden kan således inte läggas till grund för annat än en momentant bedömd WACC.

Till det sagda kommer att det rent allmänt kan ifrågasättas om det är lämpligt att grunda kalkylräntan på ett snitt mellan två rapporter. Detta blir tydligt i det aktuella fallet om man studerar de intervall som konsulterna har angett för olika parametrar. I vissa fall överlappar de inte ens varandra. Detta betyder att de utgångspunkter som en av konsulterna haft i praktiken underkänns av den andra konsulten. Ett genomsnitt av dessa oförenliga värden kan inte ligga till grund för beräkningen.

Även om konsultrapporterna alltså saknar direkt relevans för den kalkylränta som ska beräknas i målet, kan noteras att konsultrapporterna även innehåller vissa inkonsekvenser. Ett principiellt problem med konsultrapporterna är att de utgår från värden på beta, marknadsriskpremie

och kapitalstruktur som är baserade på historiska snitt och som antas vara långsiktigt stabila samtidigt som den riskfria räntan och – i Ernst & Youngs fall – kreditriskpremien är momentana. Detta är inkonsekvent. Antingen ska en momentan WACC beräknas och då ska alla parametrar avläsas momentant, eller så beräknas en stabil WACC där alla parametrar har en antagen stabil nivå. Effekten av inkonsekvensen är att även konsulternas momentant bedömda WACC underskattas. Exempelvis gäller att samma omständigheter som lett till att den riskfria räntan den senaste tiden har tryckts ned väsentligt från en normal nivå, medfört att marknadsriskpremien på eget kapital skjutit i höjden. Att använda en stabil nivå på marknadsriskpremien, samtidigt som den riskfria räntan avläses momentant, leder således till en för låg WACC.

Riskfri ränta

Fortum delar Energimarknadsinspektionens uppfattning att ett långsiktigt perspektiv bör antas vid fastställandet av den riskfria räntan samt att en långsiktig förväntan av utvecklingen av BNP och inflation i och för sig kan användas för antaganden om den riskfria räntenivån. Det saknas dock empiriskt och teoretiskt stöd för den nivå som Energimarknadsinspektionen kommit fram till. Analyser visar istället att en långsiktigt stabil riskfri ränta uppgår till i vart fall 2,5 procent realt.

Som framhålls av Ganslandt och Johnsen finns det ett antal faktorer som visar att den riskfria ränta som Energimarknadsinspektionen kommit fram till är för låg. För det första har BNP historiskt växt med över 2,5 procent per år. Energimarknadsinspektionens antagande om en tillväxttakt på 2 procent har således inte empiriskt stöd. För det andra visar en analys av räntor på statsobligationer på en riskfri ränta över 2,5 procent.

Som Ganslandt påpekar är det möjligt att fastställa priset (räntan) för 30-åriga obligationer genom att sambandet mellan löptid och riskfri ränta

analyseras statistiskt. En sådan analys visar att en real ränta för 30-åriga statsobligationer uppgår till drygt 2,6 procent.

Johnsen har även analyserat vad som kan antas utgöra en långsiktigt stabil nivå för räntor med kortare löptid. Johnsens beräkningar visar att en genomsnittlig svensk 5 till 10-årig realränta i snitt överstigit 2,5 procent, med undantag för krisperioden 2008-2011 och perioden 1960-1979 där siffrorna påverkats av den mycket höga inflationen under 1970-talet. Även denna analys utifrån kortare statsobligationer leder till en real riskfri ränta som överstiger 2,5 procent.

Särskild riskpremie

Energimarknadsinspektionens kalkylränta beaktar inte de särskilda risker som gäller för elnätsverksamhet och de förändringar som branschen står inför. Elnätsverksamhet skiljer sig i väsentliga avseenden från annan verksamhet, bl.a. genom de mycket långa investeringsperspektiven och den stora illikviditeten i tillgångarna samt – inte minst – att det är fråga om reglerad verksamhet. Dessa faktorer innebär en högre risk i verksamheten. Till detta kommer att elnätsbranschen står inför stora omställningar. Den framtida risken är med andra ord väsentligt högre än den som har gällt tidigare. Grundkomponenterna i WACC/CAPM-modellen fångar dock, i detta fall, inte upp sådana företagsspecifika och framtida risker. Det krävs därför att grundkalkylen korrigeras, t.ex. genom ett särskilt riskpremietillägg.

Trots att nätföretagens särskilda risker alltså har ökat väsentligt, har Energimarknadsinspektionen i sina kalkyler gjort tvärtom och istället justerat ned de två parametrar som kan kompensera för dessa risker. Härigenom frångår Energimarknadsinspektionen såväl sina egna konsulter bedömningar, som de bedömningar myndigheten har gjort i tidigare WACC-beslut. Effekten är att kalkylräntan underskattas. De parametrar

som berörs är den särskilda riskpremien och den s.k. Bloombergomräkningen.

Både Grant Thornton och Ernst & Young har tillämpat en särskild riskpremie (om 1,2 procent respektive 0 till 1,0 procent). Energimarknadsinspektionen har också i de beräkningar som gjorts av WACC för tidigare år baserade på rapporter från ICECAPITAL utgått från ett riskpremie-tillägg om 1,0 procent. Myndigheten har dock i sin beräkning av WACC inför förevarande beslut valt att sänka detta risktillägg till 0,5 procent.

Som huvudsakligt skäl till denna sänkning anges att myndigheten i Finland har ansett att en särskild riskpremie om 0,5 procent är tillräckligt. Några direkta paralleller till regleringen i ett annat land låter sig emellertid svårligen göras. Oavsett detta kan konstateras att grunderna för det finska beslutet i denna del är synnerligen lösa. Siffran beaktar endast den s.k. illikviditetspremien och utgör ett genomsnitt mellan vad som gäller för noterade bolag (dvs. 0 procent) och det påslag för illikviditet som man ansett borde göras för icke noterade bolag (1,0 procent). Såvitt bekant för Fortum finns det – med undantag för ett mindre bolag – överhuvudtaget inte några noterade nätföretag i Sverige. Ska någon slutsats dras från den finländska regleringen i detta avseende, är det således att riskpremie-tillägget för de svenska nätföretagen ska uppgå till åtminstone 1,0 procent med hänsyn till – förutom illikviditet – de övriga risker som är förenade med en investering i elnätsverksamhet. Effekten av Energimarknadsinspektionens beslut är att de risker som nätföretagen står inför och som de måste kompenseras för inte beaktas av myndigheten. Konsekvensen blir att kalkylräntan underskattas.

Bloombergomräkning

Framräknade betavärden brukar i allmänhet justeras genom en s.k. Bloombergomräkning för att korrigera för det faktum att de endast speglar

företagens historiska risker. Nätföretagen har i allmänhet ett beta som ligger under marknads genomsnitt och nätföretagen anses alltså mindre riskfyllda än marknaden i genomsnitt. En Bloombergomräkning hade således i nätföretagens fall inneburit att bolagens beta justerats upp och nätföretagen hade kompenserats för en högre framtida risk.

Grant Thornton har i sina beräkningar gjort en Bloombergomräkning. Energimarknadsinspektionen har dock valt att inte tillämpa Bloombergmetoden. Som skäl till detta anger myndigheten att elnätsverksamhet är en etablerad verksamhet med låg risk och att Bloombergomräkning, enligt Energimarknadsinspektionens uppfattning, inte bör förekomma för den typen av företag. Något stöd för denna uppfattning redovisas dock inte. Tvärtom gäller att Bloombergomräkning kan tillämpas generellt och är inte ett instrument som endast används för att korrigera betavärden för nyetablerade företag med högre risk.

Oavsett vilka teoretiska utgångspunkter som gäller för eller emot en Bloombergomräkning kan dock noteras att effekten av att Bloombergomräkning inte sker är att det antas att den framtida risken är identisk med den historiska. Så är dock inte fallet. Tvärtom gäller att den framtida risken för nätföretagen kommer att vara väsentligt större än den historiska. Sker inte någon Bloombergomräkning underskattas således den framtida risken för nätföretagen. Detta måste i sådant fall kompenseras på annat sätt vid WACC-beräkningen, t.ex. genom det särskilda riskpremietillägget.

Kreditriskpremie

Energimarknadsinspektionen har i sina beräkningar av kalkylräntan utgått från ett genomsnitt av konsulternas riskpremier för lån (kreditriskpremie) utan några justeringar. Den kreditriskpremie som Ernst & Young har

räknat fram är emellertid för låg, vilket innebär att det beräknade genomsnittet blir för lågt.

Ernst & Young har gjort en momentan bedömning som inte är långsiktigt stabil. Ernst & Young har framfört att den av bolaget framräknade kreditriskpremien regelbundet bör uppdateras. Trots detta har Energimarknadsinspektionen alltså underlåtit att justera Ernst & Youngs kreditriskpremie. Ytterligare ett problem med Ernst & Youngs lånepremie är att den utgår från räntan på 10-åriga lån, vilket innebär att lånepremien underskattas. Tidshorizonten för parametrarna i WACC-beräkningen ska så långt möjligt motsvara den uppskattade livslängden för de tillgångar som investeringen avser. Ett längre tidsperspektiv innebär i allmänhet en högre ränta. Om ett mer korrekt långsiktigt perspektiv antas blir således kreditriskpremien högre.

Grant Thorntons lånepremie är mer korrekt eftersom den är ”konjunkturjusterad” och således mer långsiktigt stabil. Som framgår av Ganslandt bör därför en korrekt långsiktig riskpremie uppgå till minst 1,83 procent, i linje med Grant Thorntons estimat, istället för 1,43 procent, som Energimarknadsinspektionen utgått från. Genom att utgå från en för låg kreditriskpremie underskattar Energimarknadsinspektionen kalkylräntan.

Skuldsättningsgrad

Energimarknadsinspektionen har fastställt en skuldsättningsgrad som grundar sig på nätföretagens bokförda skulder och eget kapital. Energimarknadsinspektionen frångår därmed konsulternas bedömning, som utgår ifrån en marknadsvärdering av eget kapital och skulder.

Energimarknadsinspektionen gör här två väsentliga fel. För det första saknas det i sig grund för att justera skuldsättningsgraden på det sätt som myndigheten gör, eftersom det är fel att utgå ifrån bokförda värden. För det

andra beaktar inte Energimarknadsinspektionen de implikationer en ökad skuldsättningsgrad har för andra parametrar i WACC-beräkningen.

Som framgår av Ganslandt leder Energimarknadsinspektionens ansats, som tar utgångspunkt i bokförda värden, att andelen eget kapital underskattas och andelen skulder överskattas. Energimarknadsinspektionen borde istället, som teorin kräver och som konsulterna har gjort, ha utgått från en marknadsvärdering av skulder och eget kapital. Någon justering av skuldsättningsgraden skulle följaktligen inte ha skett.

Justeringen av skuldsättningsgraden innebär också ett avsteg från den bedömning som Energimarknadsinspektionen har gjort för tidigare år. Skuldsättningsgraden har i tidigare kalkylränteberäkningar varierat mellan 22 och 43 procent. Beräkningarna har skett utifrån marknadsvärderingar. Genom uppjusteringen gör Energimarknadsinspektionen således ett betydande och omotiverat avsteg från de utgångspunkter som tillämpats tidigare.

Om ändå en justering av skuldsättningsgraden ska göras, måste även avkastningsgraden för eget kapital och lån justeras, eftersom en ökad skuldsättningsgrad innebär en större risk. Detta är grundläggande ekonomisk teori. Energimarknadsinspektionen har dock inte heller gjort någon sådan justering.

Avdrag för skattecredit

För att bestämma en kalkylränta före skatt görs en konvertering av den framräknade kalkylräntan med beaktande av den skatt som gäller för bolagen. Nätsföretagen – liksom alla andra företag i Sverige – har möjlighet att göra bokslutsdispositioner och kan därigenom i viss mån styra över sina skattebetalningar från år till år. Bland annat har företagen möjlighet att göra skattemässiga avskrivningar som är större än planenliga

avskrivningar. Detta kan momentant innebära att företagens faktiska skatt är lägre än den aktuella bolagsskattesatsen.

Energimarknadsinspektionen har mot den bakgrunden ansett att det är felaktigt att konvertera kalkylräntan efter skatt till en kalkylränta före skatt enbart genom att använda bolagsskattesatsen. Energimarknadsinspektionen har därför istället använt den faktiska skattesats, som enligt myndigheten, gäller för nätföretagen till följd av möjligheterna till överavskrivningar. Baserat på nätföretagens årsrapporter för åren 2003–2009 menar Energimarknadsinspektionen att den faktiska (effektiva) skattesatsen för svenska nätföretag är 20 procent i genomsnitt och använder därför denna skattesats i sina kalkyler.

Energimarknadsinspektionens angreppssätt är felaktigt av flera skäl. Till att börja med finns det en stor variation mellan olika nätföretag i fråga om hur stora fördelar av det diskuterade slaget som företagen faktiskt har tillgodogjort sig. En justering av det slag som Energimarknadsinspektionen gör, där avkastningskravet sänks för hela branschen, leder således till olikheter där vissa nätföretag får en avkastning som är lägre än den Energimarknadsinspektionen själv menar bör gälla.

Till detta kommer att en inbesparad skatt på grund av överavskrivning motsvaras av en latent skatteskuld. Ett företag som gjort en överavskrivning kommer således inte att ”för evigt” få en lägre skatt. Det innebär endast att företaget momentant faktiskt betalar en lägre skatt än bolagsskattesatsen. I ett senare skede kommer den uppkomna skatteskulden att lösas ut, vilket kan innebära att företaget, när så sker, kommer att betala mer än bolagsskattesatsen i skatt.

Vidare kan konstateras att någon sådan justering som Energimarknadsinspektionen nu gör aldrig tidigare har tillämpats av

myndigheten. Det är således fråga om en nyordning som medför retroaktiva effekter. Vid tidigare investeringar har möjligheten till skattemässiga överavskrivningar, som Energimarknadsinspektionen alltså historiskt har accepterat, beaktats vid företagens investeringskalkyler. Att nu införa en begränsning innebär att förutsättningarna för dessa investeringsbeslut ändras i efterhand.

Ingen av de konsulter som på Energimarknadsinspektionens uppdrag har beräknat en kalkylränta har heller ansett det lämpligt att göra någon sådan justering. Av särskilt intresse i detta sammanhang är att Energimarknadsinspektionen gett ICECAPITAL ett specifikt uppdrag att analysera huruvida kalkylräntan ska justeras med hänsyn till möjligheterna till skattemässiga överavskrivningar. Efter att ha analyserat frågan kom ICECAPITAL till slutsatsen att någon sådan justering inte bör ske.

Som framgår av Johnsens och Jennergrens utlåtanden är det inte korrekt att göra någon justering av skattesatsen eller att annars kompensera för förmodade överavskrivningar. Jennergren menar att det inte är säkert, beroende på bl.a. tillgångarnas avskrivningstid och värderingen av tillgångarna, att en skattemässig fördel överhuvudtaget uppkommer.

Möjligheten till skattemässiga överavskrivningar utgör en stimulans för branschen att göra nya investeringar, något som lagstiftaren velat uppmuntra. Vid utformningen av skattesystemet har lagstiftaren med öppna ögon gett möjlighet till överavskrivningar. Det kan självklart inte ankomma på en myndighet att inom ramen för nätföretagens intäcksreglering begränsa denna möjlighet.

Sammanfattningsvis har Fortum visat att den kalkylränta om 5,2 procent som Energimarknadsinspektionen tillämpar i beslutet är orimlig, eftersom inspektionens beräkningar bygger på felaktiga utgångspunkter i ett flertal

avseenden. Om Energimarknadsinspektionens kalkylränteberäkning korrigeras för ovanstående felaktigheter skulle kalkylräntan med god marginal överstiga den kalkylränta om 6,6 procent som Fortum har begärt.

Vad Energimarknadsinspektionen anfört

Energimarknadsinspektionens beräkning av kalkylränta

Energimarknadsinspektionen vidhåller att en real kalkylränta före skatt på 5,2 procent är rimlig att tillämpa vid beräkningen av intäktsram för tillsynsperioden 2012–2015 i enlighet med vad som anförts i beslutet om fastställande av intäktsram. Detta följer av bilaga 3 till det överklagade beslutet och av det omfattande utredningsarbete som föregick ställningstagandet. Vad nätföretaget anfört föranleder inte Energimarknadsinspektionen att göra en annan bedömning. Inte heller det som anförts i de expertutlåtanden som nätföretaget har åberopat föranleder Energimarknadsinspektionen att ändra inställning.

Vad beträffar nätföretagets ståndpunkt att vissa i kalkylräntan ingående parametrar skulle vara felbedömda vill Energimarknadsinspektionen framföra att det vid bedömningen av sådana parametrar alltid krävs olika antaganden som kan variera inom ramen för den metod som används för att estimeras en kalkylränta. Detta blir extra tydligt vid en jämförelse av olika experters slutsatser om vilken kalkylränta som bör tillämpas. Myndigheten har redogjort för sina egna överväganden i förhållande till konsulternas rapporter och anser att några fel inte har begåtts. Energimarknadsinspektionen vidhåller att den bedömning som gjorts avseende kalkylräntan är rimlig.

Storbritannien har ett liknande regleringssystem som Sverige på elnätsområdet. I Storbritannien har kalkylräntan för tillsynsperioden 2012–

2015 bestämts till 4,7 procent. Betavärdet, som anger den systematiska risken, har fastställts till 0,24–0,34, vilket är en lägre nivå jämfört med Energimarknadsinspektionens beslut.

Olika konsulter har olika uppfattningar om risknivåerna i elnätsbranschen. Yard framhåller att betavärdena i de utlåtanden som nätföretaget åberopar inte är jämförbara med betavärdena för svenska nätföretag.

Energimarknadsinspektionen vidhåller att elnätsbranschen har ett lågt betavärde. Verksamheten innebär låga risker för nätföretagen. Om exempelvis en industri skulle flytta från ett nätföretags koncessionsområde, har nätföretaget rätt att höja intäkterna för de kvarvarande kunderna. Det är därför befogat att tala om ett regulatoriskt skydd. Nätföretagen har en i lag skyddad rätt till avkastning och kan räkna med att få intäkter som ska täcka samtliga utgifter och därtill en rimlig avkastning.

I överklagandet redovisas ett antal krav som ställs på nätföretagen såsom leveranssäkerhet och timvis mätning samt att dessa krav sammantaget ställer krav på nyinvesteringar i näten. Nätföretaget menar att Energimarknadsinspektionens regleringsmodell, som lett fram till besluten om intäktsramar för den första tillsynsperioden, omöjliggör eller motverkar dessa och andra krav som har ställts och ställs på nätföretagen.

Energimarknadsinspektionen delar inte denna bedömning. Den kalkylränta som framtagits av konsulterna beaktar sådana risker som nätföretaget lyfter fram. Grant Thornton tar till exempel hänsyn till regulatoriska risker.

Kalkylräntan tar således höjd för nämnda risker.

Avdrag för skattecredit

Energimarknadsinspektionen har reducerat kalkylräntan med hänsyn till nätföretagens möjlighet att göra skattemässiga överavskrivningar. Det finns underlag som visar att skattecrediter förekommer i merparten av nätföretagen. Om Energimarknadsinspektionen inte tar hänsyn till dessa

skattekrediter, överskattas kalkylräntan. Energimarknadsinspektionen har i beslutet beaktat skattekrediten och gjort en försiktig uppskattning av den. Energimarknadsinspektionen måste självklart ta hänsyn till skattelagstiftningen. I annat fall får nätföretagen en mycket högre real avkastning. Enligt Bergstrand är 4,3 procent en korrekt kalkylränta. Enligt Yard är skatteavdraget motiverat och har till och med blivit för litet. Skattekrediten ger nätföretagen en betydande överkompensation som inte kan vara avsikten med regleringen.

Energimarknadsinspektionen framhåller att utan övergångsmetoden innebär både en kalkylränta om 5,2 procent och 6,6 procent att nätföretaget får en orimligt hög verklig avkastning.

Av Fortum åberopade utlåtanden (i relevanta delar)

Thore Johnsen

I utlåtande den 7 maj 2012 anför professor Thore Johnsen att en korrekt beräknad WACC uppgår till 6,5 procent. Hans motiv till detta kan sammanfattas enligt följande. Energimarknadsinspektionens anlitate konsulter använder sig av en historiskt sett låg riskfri realränta om 1 procent. Den låga räntan reflekterar dagens osäkra ekonomiska situation och europeiska statsfinansiella kris. En så pass låg riskfri ränta leder dock till högre kreditpremier och högre riskpremie vid aktieinvesteringar. Ingen av konsulterna har dock tagit hänsyn till sådana högre premier vid WACC-beräkningen. Inte heller har konsulterna justerat upp marknadspremien i förhållande till en långsiktig normalnivå. Beräkningarna ger därför ett felaktigt intryck i och med en lågt beräknad WACC i en period då de faktiska kapitalkostnaderna är väsentligt högre. Ett bättre alternativ hade varit att ta fram en långsiktig, normal WACC beräknad utifrån en normal riskfri räntenivå och normala rikspremier.

Energimarknadsinspektionens uppfattning, vilken Johnsen delar, är att det är viktigt att skapa och använda en så stabil och pålitlig WACC som möjligt. Detta innebär att man borde ta fram en långsiktig, normal riskfri ränta. Ett mer korrekt uttryck för detta torde vara att använda 2,5 procent som normalnivå för svensk riskfri realränta. Energimarknadsinspektionen har, med en höjning av konsulternas nivå, bedömt att den riskfria räntan ligger på 2,0 procent. En genomsnittlig svensk 5–10-årig reell ränta har genom åren genomgående överstigit 2,5 procent de senaste 112 åren. Räntor i nivån 1,0 procent har kunnat observeras i exempelvis innevarande krisperiod åren 2008–2011.

Energimarknadsinspektionen genomför också en skattemässig reduktion av beräknad WACC. Tidigare har skattemässiga fördelar införts för att öka investeringarna i elnäten men dessa reducerar Energimarknadsinspektionen nu. Johnsen är kritisk till denna reduktion då den torde innebära ett minskat intresse av att investera i elmarknaden. För att säkra nödvändigt intresse av att investera i marknaden bör Energimarknadsinspektionen beräkna en kalkylränta högre än det framtagna WACC-kravet. Ökad framtida risk (i form av risk för eventuella regeländringar eller risk för ökade kostnader i samband med moderniseringar och effektiviseringar genom reinvesteringar och nyinvesteringar etc.) måste kompenseras med ökade intäktsramar.

Peter Jennergren

I utlåtande ”Räntefria skattekrediter i Energimarknadsinspektionens reala kalkylränta före skatt” den 8 maj 2012 anför professor emeritus Peter Jennergren bl.a. följande. Energimarknadsinspektionens argumentation för att reducera kalkylräntan går ut på att nätföretagen skattemässigt kan göra större avskrivningar än vad som följer av den tillåtna kapitalkostnaden. I förevarande utlåtande ska ett antal synpunkter lyftas fram som talar mot en reduktion för att kompensera för räntefria skattekrediter.

Energimarknadsinspektionen har utgått från en promemoria av Bergstrand ("Ränteberäkning vid reglering av monopolverksamhet") vid beräkningen av kalkylräntan. Den vanliga metoden för att omvandla en ränta efter skatt till en ränta före skatt stämmer exakt om de skattemässiga avskrivningarna är lika med de regleringsmässiga avskrivningarna. Om de skattemässiga avskrivningarna görs snabbare än de regleringsmässiga kan däremot den vanliga metoden ge en ränta före skatt som är alltför hög. Bergstrands undersökning avser dock enbart en enda anläggningstillgång. I ett helt bestånd av tillgångar med olika årsklasser blir effekten långt mindre.

Den gällande regleringsmodellen utgår från en kapacitetsbevarande princip. Att reducera kalkylräntan med hänsyn till en eventuell effekt av att företagen kan avskriva snabbare än vad som förutsätts i regleringen följer av den förmögenhetsbevarande principen. Det är inkonsistent att i en regleringsmodell som sägs bygga på en kapacitetsbevarande princip ändå lägga in ett inslag av den alternativa, bortvalda principen.

De skattemässiga och regleringsmässiga kapitalbaserna kan vara olika, både avseende vilka tillgångar som inkluderas, och avseende tillgångarnas anskaffningsvärde. I så fall är det tveksamt att hävda, på basis av en jämförelse mellan de skattemässiga och de regleringsmässiga avskrivningarna, att de förra är större än de senare och att nätföretagen därför erhåller räntefria skattekrediter som det bör kompenseras för genom ett avdrag på den beräknade reala räntan.

Slutligen kan det konstateras att även Energimarknadsinspektionens egna konsulter avråder från att reducera den i förväg beräknade reala räntan.

Tomas Kåberger

I utlåtande den 1 juni 2012 anför professor Tomas Kåberger bl.a. följande. Det finns två anledningar till att nätföretagens investeringar bör bli större

och samhällsekonomiskt viktigare under det närmaste decenniet än de varit de senaste 50 åren.

För det första har den datatekniska utvecklingen gjort det möjligt att minska den totala kostnaden för elsystemet genom att man till låg kostnad kan styra elkonsumerande utrustning till att konsumera el när produktionskostnaden för elen är lägre. För att kunna utnyttja dessa möjligheter krävs dock investeringar i ny teknik och i utrustning som kan ge information om vad elen i varje stund kostar. För det andra har nya strukturer på produktionen av el (bl.a. utökade satsningar på vindkraftverk och solceller) vuxit fram, vilket kräver att elnäten anpassas efter de nya förhållandena.

Regleringen av nätföretagens rätt att få avkastning på investerat kapital framställs ofta som att den ger trygg avkastning, bl.a. på grund av nätföretagens monopolställning och att priserna grundas på kostnader och inte bara på prestation. Detta, menar Kåberger, gäller inte i praktiken. Följande risker föreligger för investerare att ta ställning till:

- Ekonomisk risk p.g.a. kundernas rätt till avbrottsersättning och krav på omlokalisering eller nya tekniska lösningar som kan komma av klimatförändringar.
- Teknikrisker i och med att de nya komponenter som kommer att krävas är svagt testade och kundernas och myndigheternas krav är svagt definierade.
- Risk att inte återfå avkastning för investeringar som man tagit ur bruk på grund av att de inte längre uppfyller ställda krav.
- Risk att reglerna för bolagets rätt att ta betalt av kunden ändras igen.
- Risk att nätföretagens villkor kan komma att regleras av EU.

Mattias Ganslandt

I utlåtande den 8 juni 2012 anför docent Mattias Ganslandt bl.a. följande. En genomgång av Energimarknadsinspektionens modifieringar av de beräkningar som beställts och utförts av konsulterna visar på fem felaktigheter i myndighetens beräkningar. Felaktigheterna är genomgående till nätföretagens nackdel.

Energimarknadsinspektionen har utgått från en för låg riskfri ränta. Empirisk evidens visar att den riskfria reala räntan är 2,6–2,7 procent. Den svenska tillväxttakten har historiskt sett varit betydligt mer än de 2,0 procent som Energimarknadsinspektionens beräkning uppgår till.

Energimarknadsinspektionen har utgått från en för hög skuldsättningsgrad. I nätföretagens bokföring överskattas sannolikt skulderna medan det egna kapitalet (enligt försiktighetsprincipen) underskattas. Den bokförda skuldsättningsgraden är i realiteten inte så hög.

Energimarknadsinspektionen har ändå beräknat genomsnittlig skuldsättningsgrad utifrån nätföretagens bokföring. En hög skuldsättningsgrad måste också öka riskpremien vilket Energi- marknadsinspektionen inte har gjort. Detta leder till att beräkningen av WACC blir missvisande.

Energimarknadsinspektionen har underskattat kostnaden för lånat kapital genom att ta ett genomsnitt av Ernst & Youngs 10-åriga lånepremie och Grant Thorntons långsiktigt stabila lånepremie. En korrekt beräkning av en långsiktigt stabil WACC måste baseras på en långsiktigt stabil premie. Det är därför mer korrekt att basera beräkningen på Grant Thorntons estimat än på ett genomsnitt av konsulternas värden.

Energimarknadsinspektionen har underskattat kostnaden för eget kapital. Nätföretagens investeringar görs i ett framåtblickande perspektiv på 40 år

eller mer. Trots att det är rimligt att anta att den framtida risken för nätföretagen är högre än den historiska, har Energimarknadsinspektionen reducerat de parametrar som kompenserar för dessa förhållanden (särskild riskpremie och Bloombergomräkning). De risker som avses är osäkerhet kring framtida reglering av nätföretagens verksamhet, konkurrerande teknologier, eventuella klimatförändringar m.m.

Energimarknadsinspektionen har frångått tidigare praxis genom att konvertera räntekostnad efter skatt till räntekostnad före skatt med tillämpning av en beräknad effektiv skatt om 20 procent, istället för att använda den formella svenska bolagsskatten uppgående till 26,3 procent.

Den kalkylränta som föreslås av Energimarknadsinspektionen är klart under marknadsmässig nivå. En stabil, långsiktig och real kalkylränta för nätföretagen kan beräknas till minst 6,6 procent före skatt. Denna räntabilitet är den lägsta som krävs i ett långsiktigt perspektiv för att privata investerare ska vara villiga att investera i elnät snarare än i alternativa placeringar på aktiemarknaden.

Kenth Skogsvik

I utlåtande den 13 mars 2013 anför professor Kenth Skogsvik bl.a. följande. Syftet med utlåtandet är att bedöma vilken nivå på real WACC före skatt som är förenlig med kapitalmarknadsbaserade förräntningskrav vid utgången av 2011. Skogsvik bedömer att en real WACC före skatt på 6,5 procent utgör ett försiktigt beräknat värde för svenska nätföretag under tillsynsperioden 2012–2015. Detta ska snarast betraktas som en miniminivå för vad värdet på den reala kapitalkostnaden bör vara. I princip föreligger tre förklaringar till att värdet på kapitalkostnaden trots detta överstiger det värde som Energimarknadsinspektionen har fastställt.

För det första har Energimarknadsinspektionen helt bortsett från den betydelse som ett företags konkursrisk har för förräntningskravet på eget kapital. För det andra har Energimarknadsinspektionen ignorerat behovet av att addera en extra riskpremie vid utlåning till nätföretag på upp till 40 års löptid. Slutligen har Energimarknadsinspektionen valt att basera sin kapitalkostnadsberäkning på en skattesats på 20 procent, medan Skogsvik har använt den lagstadgade skattesatsen som gällde för svenska aktiebolag år 2011, nämligen 26,3 procent. Energimarknadsinspektionens argumentation i detta avseende är principiellt felaktig och utmynnar i en skattesats som inte bör användas i WACC-modellen.

PwC

Av utlåtande från PwC den 21 mars 2013 framgår bl.a. följande. Enligt de beräkningar som PwC gjort uppgår långsiktig stabil real WACC före skatt till 7,6 procent, real WACC före skatt för perioden 2012–2015 till 7,1 procent och momentan real WACC före skatt per den 30 september 2011 till 6,3 procent.

Avseende Energimarknadsinspektionens beräkningar har PwC följande kommentarer. Till grund för de bedömningar som Energimarknadsinspektionen har gjort avseende WACC för perioden 2012–2015 ligger bl.a. estimeringar av WACC gjorda av konsulter från Ernst & Young och Grant Thornton. I konsulternas uppdrag ingick att beräkna en WACC för perioden 2012–2015 för elnätsverksamheten i Sverige samt att rekommendera vilka parametrar som årligen bör uppdateras. Båda konsulterna har valt att rekommendera Energimarknadsinspektionen att uppdatera vissa parametrar. I stället för att göra de uppdateringar som föreslagits av konsulterna har Energimarknadsinspektionen beslutat att göra ett antal korrigeringar av konsulternas beräkningar avseende den riskfria räntan, betavärden, specifik riskpremie, skuldsätt-

ningsgraden och skattesatsen vid konvertering av WACC efter skatt till WACC före skatt.

Baserat på vedertagen WACC-teori och de specifika förutsättningar som gäller för nätföretag i Sverige kan konstateras att Energimarknadsinspektionen i sin bedömning av WACC till viss del frångår vedertagen teori. Energimarknadsinspektionen har delvis frångått det framåtblickande synsättet och har inte fullt ut beaktat långsiktigheten i elnätstillgångar. Energimarknadsinspektionen har förvisso antagit en genomsnittlig avskrivningstid på 36 år och justerat den riskfria räntan för att bli mer långsiktigt stabil, men även långivare kräver kompensation för att binda upp sig på lång sikt. Därför bör man se över räntenivåerna, riskfri ränta samt kreditriskpremien så att dessa bättre matchar investeringarnas livslängd. Därutöver har Energimarknadsinspektionen inte beaktat att en ökad skuldsättningsgrad påverkar storleken på kreditriskpremien. Myndigheten har inte heller beaktat de ökade krav på förändrade marknadsförutsättningar för elnätsverksamhet som medför att framtida risk kan antas vara högre än historisk risk.

Den riskfria räntan bör baseras på en löptid motsvarande livslängden för investeringar, betavärden bör justeras med Bloombergräkning för att vara framåtblickande och den av Energimarknadsinspektionen använda riskpremien är för låg och borde uppgå till minst 1,0 procent.

Skuldsättningsgraden som Energimarknadsinspektionen använder bör baseras på marknadsvärden för jämförelsebolag istället för bokförda värden för nätföretagen och den svenska bolagsskatten bör användas istället för en av Energimarknadsinspektionen uppskattad effektiv skattesats om ca 20 procent. Energimarknadsinspektionen har inte heller sett till rimligheten i beslutad avkastning på kapital. Enligt ellagen ska en rimlig avkastning medges för det kapital som krävs för att bedriva elnätsverksamhet. Enligt CAPM (Capital Asset Pricing Model) ska en

tillgångs avkastning vara direkt korrelerad med tillgångens risk, mätt som betavärde. Enligt en analys av marknadsavkastning på noterade bolag i Sverige med motsvarande risk som nätföretag, framkommer att marknaden i Sverige, oaktat bransch, under en historisk period om tio år har erhållit ungefär 9,5 procent i nominell avkastning på eget kapital efter skatt. Detta är betydligt högre än den nominella avkastning på eget kapital efter skatt på 7,6 procent som Energimarknadsinspektionen anser rimlig.

KPMG

Av utlåtande från KPMG den 21 mars 2013 framgår bl.a. följande. I och med att WACC-beräkningen i förevarande fall ska vara långsiktig måste en bedömning göras om de nuvarande nivåerna för den riskfria räntan kan anses vara representativa. Genom att se till historiska genomsnittliga nivåer på svenska statsobligationer med löptid motsvarande investeringar i elnät, samt en uppskattning av uthållig realränta baserad på förväntad realltillväxt och inflation i nivå med riksbankens långsiktiga inflationsmål, uppskattas en långsiktig nominell riskfri ränta uppgå till 4,7 procent.

I WACC-beräkningen ska kapitalstrukturen motsvara den optimala skuldsättningen inom industrin. I regel uppskattas denna genom att studera liknande företags kapitalstrukturer. KPMG bedömer att en skuldsättningsgrad på 45 procent är representativ över tid och speglar en uthållig nivå.

Utöver ovan beskrivna parametrar måste avkastningskravet även justeras utifrån eventuella företagsrelaterade risker eller sådana tillgångsspecifika risker som inte omfattas av betavärdet. Om hänsyn ska tas till den företagsspecifika risken, ska en småbolagspremie om 2,6 procent läggas till beräkningen. Småbolagspremien är motiverad, eftersom det är ett vedertaget empiriskt fenomen att mindre bolag uppvisar högre avkastningskrav. Justering kan även ske genom att se till att den aktuella

tillgången (elnäten) är en illikvid tillgång. En ägare till ett elnät har i regel, till följd av den mycket omfattande investeringen, begränsade möjligheter att diversifiera sin portfölj, vilket inte är fallet med investerare i aktier i liknande bolag. Om hänsyn ska tas till den tillgångsspecifika risken, ska därför en premie om 1,5 procent läggas till i beräkningen.

KPMG har genomgående använt en skattesats om 26,3 procent, vilket motsvarar den svenska bolagsskattesatsen vid tidpunkten för beräkningen. KPMG anser inte att en justering av skattesatsen för att ta hänsyn till nätföretagens möjlighet till överavskrivning är tillämplig av följande skäl. För det första avser regleringen en tillgångsmassa där investeringen i ett flertal fall gjorts för många år sedan. Det är rimligt att utgå ifrån att företagen som omfattas av regleringen därmed befinner sig i mycket olika situationer vad gäller möjlighet till överavskrivningar. För det andra anser KPMG att justeringsfaktorn är mycket svår att beräkna på ett korrekt och rättvist sätt. Möjligheten till överavskrivningar skiftar rimligen mellan olika nätföretag och en generell justering av WACC som bygger på att alla företag kan göra dessa överavskrivningar riskerar att missgynna enskilda företag.

Ovanstående beräkningar och antaganden leder fram till att en långsiktig, uthållig real WACC före skatt bör uppgå till 7,2 procent om hänsyn tas till den tillgångsspecifika risken och till 8,1 procent om hänsyn istället tas till den företagsspecifika risken.

ICECAPITAL

På uppdrag av Energimarknadsinspektionen har ICECAPITAL, i en rapport från september 2010, belyst frågan om skattemässiga överavskrivningars påverkan på WACC.

ICECAPITAL:s slutsatser är i huvudsak följande. Många av de svenska nätföretagen använder sig av skattemässiga överavskrivningar, varför kritiken kring användandet av schablonskatt vid beräkning av WACC är befogad.

ICECAPITAL har analyserat effekterna av dessa överavskrivningar och metoder för att justera WACC:en efter mer realistiska förutsättningar. Dock anser ICECAPITAL att det inte existerar någon tillfredsställande metod för att göra en justering av WACC:en, eftersom en sådan justering antingen skulle bygga på bristfällig data eller på att många nya, och ofta bristfälliga, antaganden måste göras. Bästa sättet att undvika problematiken kring skattemässiga överavskrivningar är att istället använda WACC efter skatt. Detta skulle dock kräva ändringar i reglermodellen, t.ex. att skatt hanteras direkt i reglermodellen.

ICECAPITAL har, baserat på tillgänglig information över fem år, analyserat nätföretagens obeskattade reserver och skattemässiga överavskrivningar. Analysen visar att företagen generellt inte använder sig av maximala skattemässiga avskrivningar, men att den effektiva skattesatsen i genomsnitt är lägre än schablonskatt. ICECAPITAL kan dock inte rekommendera att man bygger en justeringsmodell på dessa data då en mer ingående analys över en längre tidsperiod (minst en investeringscykel) behövs för att kunna bedöma genomsnittlig överavskrivningsnivå och effektiv skattesats, vilket inte varit möjligt baserat på tillgänglig information.

Av genomförda analyser och simuleringar kan dock ICECAPITAL konstatera att överavskrivningarnas effekt på WACC:en är relativt liten, som mest några tiondels procentenheter.

Av Energimarknadsinspektionen återopade utlåtanden (i relevanta delar)

Ernst & Young

I en rapport daterad den 18 februari 2011 har Ernst & Young, på uppdrag av Energimarknadsinspektionen, estimerat en kalkylränta för reglering av elnätsverksamhet för åren 2012-2015 enligt CAPM/WACC-ansatsen. Ernst & Young har undersökt börsnoterade energiföretag och utifrån detta gjort ett urval av 21 företag som Ernst & Young bedömer vara de mest jämförbara. Därefter har skuldandel och betavärden kartlagts per aktuellt datum samt under en längre tidsperiod för dessa bolag. Den riskfria räntan skattas baserat på en tioårig svensk statsobligation. Sammantaget beräknar Ernst & Young en real WACC före skatt i intervallet 4,3–5,8 procent. Ernst & Young rekommenderar att den riskfria räntan och kreditriskpremien uppdateras regelbundet genom tillämpning av samma metodik som använts i rapporten. Övriga parametrar bör läggas fast för hela tillsynsperioden förutsatt att inte några fundamentala förändringar inträffar på marknaden.

Energimarknadsinspektionen har tidigare använt standardmetoden för att räkna om WACC från nominell efter skatt till real före skatt. Myndigheten har uppmärksammat att standardmetoden är en teoretisk förenkling som inte nödvändigtvis resulterar i samma avkastning som om en modell med kassaflöden efter skatt skulle tillämpas. Vidare har ett omfattande utredningsarbete av akademiker och konsulter, däribland Ernst & Young, visat att möjligheten att göra skattemässiga överavskrivningar leder till en högre realiserad avkastning än den som avses ges av standardmetoden. Denna möjlighet skiljer sig dock åt mellan nätföretagen. Utredningsarbetet har

dock inte ännu resulterat i något praktiskt genomförbart alternativ till standardmetoden.

Grant Thornton

I en rapport daterad den 27 april 2011 har Grant Thornton, på uppdrag av Energimarknadsinspektionen, estimerat en kalkylränta (WACC) för tillsynsperioden 2012–2015. Aktieägarnas avkastningskrav har beräknats i enlighet med CAPM, vilket är den mest vedertagna modellen i portföljvalsteori. Långivarnas avkastningskrav motsvaras av den ränta som en låntagare får betala och har estimerats genom tre metoder för nätföretag. Kapitalstrukturen som används vid beräkning av WACC ska återspegla relationen mellan eget respektive lånat kapital. Den tillämpade kapitalstrukturen ska vidare baseras på marknadsvärden. Den beräknade kapitalstrukturen har baserats på jämförbara europeiska noterade bolag.

Baserat på de parametrar och det resonemang som presenteras i rapporten har Grant Thorntons beräkningar resulterat i en real WACC före skatt inom intervallet 5,3–6,6 procent för svenska nätföretag under perioden 2012–2015. Rekommendationen är dock att den riskfria räntan i beräkningen av WACC:en uppdateras årligen under tillsynsperioden.

Grant Thornton har valt att tillämpa standardmetoden vid omräkning av WACC efter skatt till WACC före skatt. Standardmetoden ger dock ett mindre precist resultat vid en konvertering av en WACC efter skatt till en WACC före skatt för verksamheter med anläggningar med längre livslängder, dvs. standardmetoden överskattar WACC före skatt. Grant Thornton finner dock att standardmetoden ska tillämpas då de alternativa metoderna för justeringen av standardmetoden grundar sig på många skattningar och antaganden om hela elnätmarknaden. Rekommendationen är dock att de alternativa metoderna analyseras vidare med utgångspunkt i

faktiska data och inte på antagande och skattningar för enskilda bolag eller hela elnätmarknaden.

Stefan Yard

I utlåtande den 10 september 2013 anför professor Stefan Yard bl.a. följande. Riskbedömningar vid kalkylräntebestämning baseras på europeiska energiföretag med högre risk än vad svenska nätföretag har. Det leder till att kalkylränta och intäktsramar överskattas.

I ett utlåtande av professor Jennergren försöker denne bevisa att man kan bortse från effekten av räntefri skattecredit vid bestämningen av kalkylräntan baserad på en real WACC före skatt. Hans argumentation är dock oklar. Han menar att i ett företag som befinner sig i ett jämviktsläge med jämn förnyelsetakt, ett s.k. steady state, där skattecrediten inte ökar, eller i varje fall bara ökar nominellt motsvarande prisökningarna, kommer effekten av räntefri skattecredit att bli obetydlig. Därmed anser Jennergren att det inte finns skäl att justera kalkylräntan för förekomst av räntefri skattecredit. Detta anser Yard vara ett missförstånd.

Energimarknadsinspektionens justering för effekter av räntefri skattecredit är motiverad och har till och med blivit för liten. Som framgått av de analyser Yard gjort, se t.ex. Yard (2012), borde korrigeringen vara mer än dubbelt så stor som den som Energimarknadsinspektionen gör. Man bör alltså definitivt inte ta bort Energimarknadsinspektionens korrigerings utan borde istället göra den större och sänka kalkylräntan och därmed intäktsramarna. Sammantaget är Yards bedömning att de intäktsramar som Energimarknadsinspektionen fastställt för tillsynsperioden 2012–2015 knappast är för låga.

Jan Bergstrand

I utlåtande den 10 september 2013 anför adjungerade professor Jan Bergstrand bl.a. följande. Enligt principerna för reglering av intäkter till nätföretag strävar man efter att ge företagen en rimlig avkastning efter skatt på satsat kapital. Eftersom företagen sätter pris till konsumenterna före skatt, uppstår ett behov av omräkning mellan prissättning före skatt och avkastning efter skatt. Detta kan ske på två sätt:

1. Genom reglering av slutresultatet i företagets redovisning efter att kostnader och skatt är betalda och se vilken avkastning som uppstod.
2. Genom att räkna om det beslutade avkastningskravet efter skatt till ett motsvarande tal före skatt och ge företagen tillåtelse att sätta sina priser med stöd av det beräknade avkastningstalet före skatt.

Det första förslaget ger inte företag något incitament att arbeta effektivt eftersom alla effektivitetsförbättringar direkt leder till prissänkning. Energimarknadsinspektionen har därför valt det andra alternativet. Energimarknadsinspektionens konsulter använder sig av en vedertagen formel vid denna omräkning av en kalkylränta efter skatt till en kalkylränta före skatt. Formeln tar sikte på projekt med oändlig livslängd, konstanta betalningar och utan några avskrivningar alls. Nätinvesteringar har dock en begränsad livslängd och måste skrivas av. De skattemässiga reglerna tillåter överavskrivningar innebärande att anläggningstillgångarna skrivs av på fem år. Dessa överavskrivningar har konsulterna felaktigt antagit inte förekommer. En snabb avskrivning leder till skattefördelar av betydande omfattning. Reglerna rörande överavskrivningar måste beaktas vid omräkningen av ett avkastningskrav efter skatt till en räntesats före skatt som ska användas vid företagets prissättning. Använd formel leder annars till väsentlig överavkastning för nätföretagen.

Då det är känt att ovan beskrivna regel överkompenserar företagen, har Energimarknadsinspektionen sänkt den tillåtna kalkylräntan från beräknade 5,5 procent till 5,2 procent. Nätföretagen har proteseterat mot detta med motiveringen att det är oklart hur stor överkompensationen blir. Den erhållna avkastningen blir dock, även med den av Energimarknadsinspektionen tillämpade räntesatsen drygt tio procent för hög. Det vore med Bergstrands beräkningar tillräckligt med en ränta före skatt om 4,3 procent för att uppnå real avkastning efter skatt om 4,05 procent.

Förvaltningsrättens bedömning

Inledning

Vid bedömning av de parametrar och överväganden som ingår i WACC-metoden krävs olika antaganden som kan variera inom ramen för beräkningsmetoden. Det ligger i sakens natur att vare sig de olika parametrarna eller den resulterande kalkylräntan kan fastställas till något annat än ett prognostiserat värde och att detta kan skilja sig åt beroende på vilka antaganden och värderingar som görs. Detta visar sig inte enbart genom Energimarknadsinspektionens och nätföretagens olika bedömningar utan även genom de i målet åberopade utlåtandena från experter på området, som även de skiljer sig åt. Beräkningen av kalkylräntan är, utöver att den bygger på antaganden, relativt komplicerad. Flera av parametrarna har sådan koppling till varandra att om värdet ändras i en kan detta direkt eller indirekt komma att påverka värdet av en annan på sätt att även den måste justeras. Förvaltningsrätten kommer i det följande att ta ställning till huruvida avdrag för skattecredit ska göras. För övriga parametrar har förvaltningsrätten valt att enbart redogöra för och bemöta parternas argumentation. I enlighet med beskrivningen ovan kan värdena på sistnämnda parametrar variera inom vissa rimliga värden och ändå ge samma resultat. Förvaltningsrätten saknar verktyg för att bestämma ett

slutgiltigt värde på nämnda parametrar som kan variera inom ramen för beslutad kalkylränta. Vid detta övervägande har förvaltningsrätten emellertid kommit fram till slutsatsen att rätten måste bestämma kalkylräntan till en bestämd procentsats. Förvaltningsrätten har, med stöd i föreliggande utlåtanden från experter och övrig utredning, funnit att handlingarna i målet och vad som framkommit vid den muntliga förhandlingen ger ett tillräckligt underlag för att bedöma en skälig kalkylränta.

Risikfri ränta

Den riskfria räntan är den förväntade avkastningen för tillgångar som inte har någon risk och är den minsta avkastning en investerare kan kräva. Den riskfria räntan har stor påverkan på kalkylräntan, eftersom den ingår i WACC-beräkningen både vid bestämmandet av kostnad för lånat kapital och kostnad för eget kapital.

Energimarknadsinspektionen har höjt den nominella riskfria räntan till 4,0 procent i förhållande till konsulternas genomsnittliga räntenivå om 3,06 procent. Konsulterna rekommenderade att den riskfria räntan skulle uppdateras årligen. Energimarknadsinspektionen valde dock att istället höja den riskfria räntan för att därigenom anlägga ett mer långsiktigt perspektiv. Nätföretaget anser att Energimarknadsinspektionen borde ha höjt den riskfria räntan ytterligare och har som stöd för detta åberopat utlåtanden från bl.a. Johnsen och Ganslandt.

Energimarknadsinspektionen har motiverat höjningen till 4,0 procent med att detta motsvarar den förväntade BNP-utvecklingen om 2,0 procent samt Riskbankens mål för inflation om 2,0 procent.

Nätföretagens åberopade utlåtanden beskriver olika metoder för fastställande av den riskfria räntan. Flera av experterna använder en tioårig statsobligation med olika justeringar för att göra räntan än mer långsiktig.

Johnsen har i sin beräkning av den riskfria räntan utgått från att en genomsnittlig svensk 5–10-årig reell ränta genomgående har överstigit 2,5 procent de senaste 112 åren. Johnsen har även kommenterat Energimarknadsinspektionens beräkningar med att den förväntade BNP-tillväxten historiskt sett legat över 2,5 procent bortsett från innevarande krisperiod.

Ganslandt har beträffande den riskfria räntan uppgivit att empirisk evidens kan hämtas från den svenska och internationella obligationsmarknaden. Eftersom den genomsnittliga avskrivningstiden för tillgångar i elnätverksamhet är 36 år, ger 30-åriga obligationer en rimlig nivå på den riskfria räntan. Ganslandt menar dock att det saknas historiska data för sådana observationer och istället analyserar han obligationer med varierande löptider vilket ger en riskfri nominell ränta om 4,7 procent. Även Ganslandt kommenterar Energimarknadsinspektionens beräkningsmodell och konstaterar att den svenska tillväxttakten historiskt sett har varit betydligt högre än 2,0 procent samt att Riksbanken har angivit att BNP ökat i snitt med 2,7 procent sedan år 1950 fram till år 2010.

Förvaltningsrätten bedömer att den metod som Energimarknadsinspektionen använt sig av för att beräkna den riskfria räntan, bestående i att addera Riksbankens inflationsmål med den förväntade BNP-utvecklingen, i sig är accepterad av nätföretaget. Därmed finns inte någon anledning att frånga denna metod.

De två konsultrapporterna från KPMG och PwC tar ett tydligt avstamp i Energimarknadsinspektionens beräkningsmodell där den förväntade BNP-

utvecklingen adderas med Riksbankens inflationsmål. KPMG för ett resonemang om att det inte förekommer några prognoser över tillväxten i Sverige och att man därför istället bör se till de historiska nivåerna vid fastställandet av den förväntade tillväxten. Resultatet av detta ger en riskfri ränta om 4,1 procent. Till detta resultat vill KPMG göra ett tillägg om 0,6 procentenheter, eftersom det först framräknade resultatet speglar en ränta utan någon likviditetsrisk eller marknadsrisk. Tillägget om 0,6 procentenheter skulle därmed motsvara den extra premie som finns för längre löptider och som speglar den ökade likviditets- och marknadsrisken. PwC i sin tur gör bedömningen att Energimarknadsinspektionens beräkningssätt överensstämmer med PwC:s men att nivån är något underskattad. PwC når slutsatsen att en nivå om 4,2 procent är mer rimlig.

Förvaltningsrätten finner, i enlighet med ovan, att den riskfria räntan kan beräknas utifrån Riksbankens inflationsmål om 2,0 procent med tillägg av förväntad BNP-utveckling. Parterna är överens om att ett långsiktigt perspektiv ska tillämpas. Detta kan ge ett missvisande värde sett över en eller ett fåtal tillsynsperioder men är tänkt att långsiktigt ge ett skäligt resultat. Vid en historisk tillbakablick kan konstateras att BNP-utvecklingen varierar i hög grad över tid, eftersom olika konjunkturcykler påverkar utvecklingen. Även en historiskt genomsnittlig utveckling över en längre period kommer att variera bl.a. beroende på vilken tidsperiod man låter ligga till grund för sin beräkning. Exempelvis anger Finansdepartementet att BNP har ökat med i snitt 3,45 procent under perioden 1945–1975. Genomsnittet blir dock 1,5 procent om perioden istället beräknas från 1975 till 2000. I utredningen redovisas ett antal olika beräkningar baserade på olika historiska tidsperioder som därmed också ger olika resultat. Förvaltningsrätten finner, baserat på utredningen i målet, att en förväntad BNP-utveckling kan uppskattas till dryga 2,0 procent med utrymme för viss justering.

Särskild riskpremie

Energimarknadsinspektionen har sänkt den särskilda riskpremien från konsulternas genomsnitt på 0,86 procent till 0,5 procent.

Energimarknadsinspektionen har motiverat sänkningen med att den särskilda riskpremien i den finska regleringen uppgår till 0,5 procent och att svensk och finsk nätverksamhet i detta sammanhang bör ha sådana likheter att det är motiverat med en likvärdig premie som i den finska regleringen.

I kalkylränteberäkningar under åren 2003–2009 har Energimarknadsinspektionen tillämpat en särskild riskpremie om 1,0 procent.

Den särskilda riskpremien ska kompensera för sådana risker som inte omfattas av den systematiska risken (beta). Det kan t.ex. vara fråga om sådan regulatorisk risk, kassaflödesrisk och strukturell risk som nätföretagen omfattas av. Omständigheter som ytterligare kan motivera riskpremietillägget är nya och ökade krav på nätföretagen.

Förvaltningsrätten anser att Energimarknadsinspektionens hänvisning till den finska regleringen inte säger något om risknivån för de svenska nätföretagen. Underlag saknas som visar att den finska och svenska nätverksamheten uppvisar sådana likheter att en likvärdig riskpremie är motiverad. Det har inte heller presenterats något i målet som visar att riskerna för nätföretagen i framtiden kan förväntas minska i förhållande till tidigare år eller för att det på annan grund förelegat skäl för en sådan stor sänkning av den särskilda riskpremien som skett.

Förvaltningsrätten konstaterar att Energimarknadsinspektionen tidigare år har utgått från en särskild riskpremie om 1,0 procent och att i princip samtliga rapporter och expertutlåtanden ger uttryck för att den särskilda

riskpremien bör vara högre än de 0,5 procent som Energi-
marknadsinspektionen beslutat om.

Justering av betavärdet med Bloombergomräkning

En justering av betavärdet enligt Bloomberg görs med motiveringen att aktier över tid rör sig mot ett branschgenomsnitt och att betavärdet för de flesta företag tenderar att gå mot marknadens mitt, dvs. 1,0.

Energimarknadsinspektionen har tagit bort den Bloombergomräkning som Grant Thornton har gjort i sin kalkylränteberäkning.

Energimarknadsinspektionen har motiverat detta med att eldistribution är en mycket etablerad verksamhet där de flesta företag är etablerade sedan länge. Därmed är också riskerna låga och välkända. Risken med en låg grad av diversifiering uppvägs av att eldistribution är en nödvändighetstjänst med en mycket säker efterfrågan och avsaknad av substitut. Energimarknadsinspektionen hänvisar till att de skattningar som görs av betavärdet visar att nätföretagen har ett betavärde som ligger under 1,0. En bransch som är väletablerad sedan länge, med i de flesta fall kommunalt ägande, bör enligt Energimarknadsinspektionens uppfattning inte justeras upp för få ett betavärde som är högre.

Energimarknadsinspektionen har beställt rapporter från ICECAPITAL som underlag för bedömning av kalkylräntan under tidigare år. I dessa rapporter har Bloombergomräkning använts för att beräkna framtida risk baserat på historiska data för svenska nätföretag.

Johnsen anser att en Bloombergomräkning kan vara motiverad vid ett tillfälligt urval av företag från alla branscher, men inte för ett urval från en reglerad bransch med relativt låg risk. Han instämmer med Energimarknadsinspektionens värdering, men anser att man inte kan ta bort Bloombergomräkningen utan att samtidigt ta bort speciellt illikvida aktier

från Grant Thorntons beräkningsurval. Johnsen har därför bortsett från Grant Thorntons betaestimat och utgått från Ernst & Youngs medelbeta på 4,0.

Ganslandt förespråkar Bloombergomräkning med motiveringen att det är rimligt att anta att den framtida risken för nätverksamhet sannolikt är väsentligt högre än den historiska risk som Energimarknadsinspektionen valt att utgå ifrån. Även PwC argumenterar för att Bloombergomräkning ska ske, dels eftersom kalkylräntan ska vara framåtblickande, dels eftersom empiriska undersökningar visar att en sådan justering är motiverad.

Det kan konstateras att meningarna mellan olika experter går isär gällande om en justering enligt Bloomberg ska göras eller inte vid beräkning av kalkylränta för nätföretag. Förvaltningsrätten anser att det faktum att här är fråga om nätföretag som till största del är etablerade sedan länge i en verksamhet där riskerna, i förhållande till andra branscher, torde vara låga och välkända talar för att en Bloombergomräkning av betavärdet inte är nödvändig. Om den särskilda riskpremien höjs, i enlighet med ovan fört resonemang, utgör även detta ett faktum som ger stöd för att nätföretagens risker, utan tillämpning av Bloombergomräkning, beaktas i tillräcklig utsträckning.

Kreditriskpremie

Kreditriskpremien ska motsvara den ränta som ett nätföretag får betala vid upptagande av lån. Löptiden på lånen ska teoretiskt sett ta hänsyn till tidshorizonten för investeringar. Dessutom ska räntenivån spegla kapitalkostnaden för bolaget såsom enskilt bolag. Hänsyn ska inte tas till en situation där ett nätföretag ingår i en större koncernstruktur eller är ägd av en kommun, vilket möjliggör bättre lånevillkor än som fristående bolag.

Energimarknadsinspektionen har tillämpat en kreditriskpremie om 1,49 procent, vilket är ett genomsnitt av Ernst & Youngs kreditriskpremie om 1,0–1,3 procent (motsvarande den genomsnittliga räntan för 10-åriga obligationer per 31 december 2010) och Grant Thorntons kreditriskpremie om 1,83 procent (grundad i en analys av genomsnittlig faktisk räntekostnad för svenska nätföretag under perioden 2005-2009, genomsnittlig kupong för jämförbara noterade energibolag i Europa under perioden 2000-2009 och diskussioner med banker).

Ernst & Young rekommenderade att Energimarknadsinspektionen skulle uppdatera kreditriskpremien regelbundet, eftersom denna parameter historiskt har varierat väsentligt över tiden. Energimarknadsinspektionen har inte gjort någon justering av kreditriskpremien med anledning av detta.

Fortum har anfört att Energimarknadsinspektionens beslut att använda ett genomsnitt av Ernst & Youngs momentana kreditriskpremie och Grant Thorntons mer långsiktiga kreditriskpremie har lett till att en för låg kreditriskpremie har tillämpats vid beräkningen av kalkylräntan. Fortum anser att Energimarknadsinspektionen enbart borde ha utgått från den av Grant Thornton antagna premien om 1,83 procent och åberopar som stöd härför utlåtanden av Ganslandt, Skogsvik och PwC.

Ganslandt uttalar bl.a. följande. Ernst & Young har använt en momentan, 10-årig, lånepremie. En korrekt beräkning av en långsiktigt stabil kalkylränta måste baseras på en parameter som återspeglar en långsiktigt stabil, 30-årig premie. Då är det mer korrekt att basera beräkningen på Grant Thorntons estimat än på ett genomsnitt av konsulternas parametervärden. I annat fall underskattas kostnaden för lånat kapital vid kalkylränteberäkningen.

Även PwC anser att kreditriskpremien bör baseras på 30-åriga obligationer. PwC anför att Energimarknadsinspektionen justerade den riskfria räntan för att få en mer långsiktigt stabil WACC. Då måste samtliga parametrar vara långsiktiga. Enligt PwC är det inte teoretiskt korrekt att endast ändra en av de ingående parametrarna till att vara långsiktigt stabil på det sätt som Energimarknadsinspektionen gjort.

Förvaltningsrätten konstaterar att Ernst & Young rekommenderade Energimarknadsinspektionen att regelbundet uppdatera kreditriskpremien, eftersom denna parameter historiskt har varierat väsentligt över tiden. Energimarknadsinspektionen har velat ha en långsiktig kalkylränta som inte skulle behöva uppdateras årligen och har med anledning härav valt att justera den riskfria räntan. Energimarknadsinspektionen har låtit Ernst & Youngs momentant bedömda kreditriskpremie ingå som en del i den genomsnittsberäkning myndigheten gjort för att fastställa kreditriskpremien. Förvaltningsrätten finner att detta förmodligen har lett till att kreditriskpremien underskattats i Energimarknadsinspektionens kalkylränteberäkning.

Skuldsättningsgrad

Energimarknadsinspektionen har, vid bestämmandet av skuldsättningsgraden, utgått från bokförda värden hos de svenska nätföretagen. Härigenom har myndigheten frångått konsulternas bedömning av skuldsättningsgraden, eftersom konsulterna utgått från internationella jämförelsebolags marknadsvärden.

Energimarknadsinspektionen har motiverat detta med att konsulternas jämförelsebolag är internationella energiföretag med högre risk jämfört med svenska nätföretag. Det finns därmed anledning att se till de svenska nätföretagens verkliga andel skulder, som enligt företagets årsrapporter för 2002–2009 uppgick till 70 procent. Energimarknadsinspektionen har därför

höjt konsulternas bedömda skuldsättningsgrad på i genomsnitt 37 procent till 50 procent.

Nätföretaget har åberopat rapporter och utlåtanden från Grant Thornton, Ernst & Young, PwC, KPMG och Ganslandt. Av dessa utlåtanden framgår att skuldsättningsgraden ska baseras på marknadsvärden och inte bokförda värden. Vidare framgår att skuldsättningsgraden vanligtvis bestäms genom observationer av jämförelsebolag. Detta är också den metod som, såvitt förvaltningsrätten kan se, är den ekonomiskt vedertagna och som har tillämpats under tidigare år när Energimarknadsinspektionen fastställt kalkylränta för nätföretagen. Energimarknadsinspektionen har inte bemött dessa uppgifter. Förvaltningsrätten anser att Energimarknadsinspektionen, utan erforderligt stöd härför, har frångått ekonomiskt vedertagen metod genom att höja skuldsättningsgraden till 50 procent med hänvisning till bokförda värden. Vid beräkningen av kalkylräntan ska skuldsättningsgraden fastställas utifrån marknadsvärde.

Avdrag för skattecredit

Energimarknadsinspektionen ska utgå från en real kalkylränta före skatt vid beräkningen av en rimlig avkastning för tillsynsperioden. Därmed behöver kalkylräntan, som enligt ekonomiskt vedertagen metod beräknas efter skatt, konverteras till en kalkylränta före skatt. Den traditionella formeln för denna konvertering är att använda den svenska bolagsskattesatsen, som vid tidpunkten för Energimarknadsinspektionens beslut uppgick till 26,3 procent.

Svenska skatteregler tillåter att tillgångar skattemässigt skrivs av betydligt snabbare än den motsvarande ekonomiska livslängden. Företagen kan därmed bygga upp obeskattade reserver, som innebär möjlighet att erhålla en räntefri kredit på skattebetalningarna. Energimarknadsinspektionen har bedömt att det traditionella sättet att konvertera en kalkylränta från efter

skatt till en kalkylränta före skatt ger nätföretagen en för hög kalkylränta. Energimarknadsinspektionen har därför istället använt en beräknad genomsnittlig effektiv skattesats om 20 procent vid denna konvertering. Energimarknadsinspektionen har motiverat detta med hänvisning till nätföretagens möjligheter att erhålla räntefria skattekrediter. Beslutet att tillämpa en effektiv skattesats innebär att kalkylräntan har minskat med 0,6 procentenheter i förhållande till om bolagsskattesatsen hade använts.

I målet har framkommit, bl.a. genom rapporter från Grant Thornton, Ernst & Young och ICECAPITAL, att kalkylräntan generellt sett överskattas om ett nätföretag gör överavskrivningar. Vidare har framkommit att många av de svenska nätföretagen använder sig av skattemässiga överavskrivningar. Storleken på överavskrivningarna beror på var i investeringscykeln ett företag befinner sig, men historiskt sett har svenska nätföretag inte gjort maximala överavskrivningar. Möjligheten att göra skattemässiga överavskrivningar skiljer sig mycket åt mellan olika nätföretag och över tid. De stora nätföretagen tycks ha de största möjligheterna att göra överavskrivningar, möjligen med hjälp av koncernbidrag. Ovan nämnda konsultföretag har rekommenderat att alternativa metoder för omräkning analyseras vidare med utgångspunkt i faktiska data och inte grundade på antaganden och skattningar för enskilda företag eller för hela elnätsmarknaden.

Bergstrand anför att en snabb avskrivning leder till skattefördelar av betydande omfattning. Vid omräkningen av en kalkylränta före skatt måste man ta hänsyn till reglerna rörande överavskrivningar. Den vedertagna formeln för omräkning av kalkylräntan till före skatt leder annars till väsentlig överkompensation för nätföretagen.

Yard anför att Energimarknadsinspektionens justering för effekter av räntefri skattekredit är motiverad och till och med har blivit för liten. Yard

anser att korrigeringen borde vara mer än dubbelt så stor som den Energimarknadsinspektionen har gjort. Energimarknadsinspektionen bör alltså inte ta bort sin korrigering, utan istället göra den större och därmed sänka kalkylräntan och intäktsramarna.

Förvaltningsrätten finner att utredningen i målet visar att förekomsten av överavskrivningar leder till att kalkylräntan överskattas. ICECAPITAL, som fått i uppdrag av Energimarknadsinspektionen att belysa frågan om skattemässiga överavskrivningars påverkan på kalkylräntan, konstaterar dock att överavskrivningarnas effekt på kalkylräntan är relativt liten, som mest några tiondels procentenheter. Både Energimarknadsinspektionens egna konsulter och nätföretagens experter är dessutom eniga om att det inte finns någon tillfredsställande metod för att justera kalkylräntan med hänsyn till överavskrivningarnas effekter. Detta på grund av att en sådan justering bygger på bristfällig data samt på att många nya och ofta bristfälliga antaganden måste göras. Eftersom möjligheterna till skattemässiga överavskrivningar skiljer sig så mycket åt mellan olika nätföretag, innebär en generell justering av kalkylräntan, på det sätt som Energimarknadsinspektionen har gjort, att enskilda företag missgynnas. Förvaltningsrätten anser därför att det inte är lämpligt att använda någon annan skattesats än bolagsskattesatsen (26,3 procent) vid konverteringen av en kalkylränta från efter skatt till en kalkylränta före skatt. Något avdrag för skattecrediter ska alltså inte göras.

Sammantagen bedömning avseende skälig kalkylränta

Det kan inledningsvis konstateras att de bedömningar som gjorts gällande skälig kalkylränta av anlidade konsulter och experter skiljer sig åt från lägsta 4,3 procent till högsta 8,1 procent. Skillnaderna kan förklaras av att vissa beräkningar innehåller momentana inslag men också av att de olika analyser och värderingar som görs bygger på prognoser som kan resultera i olika utslag beroende på de antaganden de baseras på.

Parterna i målet är överens om att kalkylräntan ska vara långsiktigt hållbar, vilket ger ett annat slutresultat än om den beräknats momentant.

Förvaltningsrätten kan som utgångspunkt för sin bedömning av en långsiktigt stabil kalkylränta endast ta hänsyn till sådana omständigheter som ska beaktas inom ramen för WACC-metoden. Eventuella felaktigheter eller brister i schablonmetoden (dvs. den beräkningsmodell för fastställande av intäktsram som kalkylräntan utgör en del av) eller i den reglering som metoden bygger på kan, enligt förvaltningsrättens mening, inte korrigeras genom en sänkning av kalkylräntan, eftersom detta kommer att få oönskade effekter.

Förvaltningsrätten har ovan gjort den bedömningen att något avdrag för skattecredit inte ska göras. Redan härav framgår att den av Energimarknadsinspektionen beslutade kalkylräntan är för låg. Förvaltningsrättens bedömningar beträffande övriga parametrar – förutom Bloombergomräkning – gör även de sannolikt att kalkylräntan bör justeras i höjande riktning. Med utgångspunkt i nämnda ställningstaganden och med beaktande av vad som anförts ovan gällande samtliga i WACC-metoden ingående parametrar gör förvaltningsrätten bedömningen att en rimlig långsiktigt stabil kalkylränta ska bestämmas till 6,5 procent under tillsynsperioden 2012–2015. Detta är i nivå dels med den kalkylränta som Energimarknadsinspektionen tidigare beslutat om vid kontroll av nätföretagens intäkter under åren 2003–2009, dels med andra regulatoriska kalkylräntor i jämförbara branscher. Fortums yrkande ska därför delvis bifallas i denna del.

**RÄNTA FÖR OMRÄKNING AV ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR
FRÅN KAPITALKOSTNAD TILL LÖPANDE KOSTNAD****Inledning**

Nätföretag som hyr eller leasar sina anläggningar ska likställas med företag som äger sina anläggningar vid beräkningen av ett nätföretags intäktsram. När ett nätföretag hyr eller leasar en anläggningstillgång utgör hyreskostnaden en löpande kostnad som företaget får täckning för genom regleringen. Det gäller oavsett om tillgången ingår i kapitalbasen eller inte. Ett nätföretag som äger en sådan anläggning som inte ingår i kapitalbasen kan dock inte få täckning för sina kapitalkostnader hänförliga till denna anläggning, eftersom kapitalkostnader endast ersätts om de ingår i kapitalbasen. För att ett nätföretag som äger sina anläggningstillgångar ska få täckning för sådana kapitalkostnader måste dessa räknas om till löpande kostnader. Vid en sådan omräkning måste en ränta användas för att nätföretaget ska få täckning för den kostnad för kapitalbindning som företaget har för tillgången.

Energimarknadsinspektionen har vid omräkning från kapitalkostnad till löpande kostnad i samband med beräkningen av nätföretagets intäktsram använt en ränta om 4,83 procent, vilket nätföretaget har överklagat.

Vad Fortum anför

Vid beräkning av kapitalkostnader ges täckning för kostnaderna genom avskrivning och genom kostnad för lånat och eget kapital (avkastning). För löpande kostnader medges däremot endast täckning för nätföretagets skäliga kostnader och det utgår således inte

avkastning på det kapital som använts till de löpande kostnaderna. För att kompensera den kapitalbindningskostnad som ett ägande nätföretag har för tillgången, krävs att den åsätts en ränta vid omräkningen som syftar till att jämställa olika former av innehav vid beräkningen av kostnaderna för anläggningar som inte ingår i kapitalbasen. Denna ränta anger vilken kostnad för kapitalbindning som ägande företag ska få tillgodoräkna sig.

Både Energimarknadsinspektionen och Fortum anser att räntan ska vara nominell och att räntan bör beräknas på kapital före skatt, eftersom denna kostnad ligger till grund för intäktsramen. Energimarknadsinspektionen har dock uppfattningen att räntan endast bör motsvara kostnaden för lånat kapital, medan Fortum istället anser att räntan ska beräknas på hela det kapital som binds i investeringen, dvs. både lånat och eget kapital. För att erhålla en ränta som motsvarar vad företag som hyr motsvarande tillgångar betalar, måste även avkastning erhållas på det egna kapitalet för tillgången.

För den tidsperiod som de löpande kostnaderna har beräknats på (2006-2009) uppgår kostnaden för lånat kapital i snitt till 4,83 procent. Det är denna ränta som Energimarknadsinspektionen menar att företagen bör tillerkännas. Om även kostnaderna för eget kapital inräknas uppgår räntan till 8,69 procent, vilket är vad Fortum menar bör gälla.

Energimarknadsinspektionen har redovisat tre argument för att räntan ska beräknas så att den inte medger någon avkastning för eget kapital. De två första skälen tillför inte något utöver de givna utgångspunkterna att avkastning inte medges på löpande kostnader och att ägare och hyrestagare bör behandlas lika. Det enda reella

skälet bakom Energimarknadsinspektionens beslut är således antagandet att eget kapital inte används till investeringar i den typ av anläggningar som nu är aktuella.

Någon sådan uppdelning går dock inte att göra. Det går i allmänhet inte att ange vilket kapital som går till vilka investeringar. Vidare gäller att nätföretagens kalkylränta (WACC) vid beräkningen av avkastningen på kapitalbasen beräknats utifrån företagets skuldsättningsgrad i stort. Om antagandet är att anläggningstillgångar som inte ingår i kapitalbasen till fullo finansieras med lånat kapital, måste detta innebära att andelen eget kapital vid beräkningen av avkastningen på kapitalbasen är högre än bolagens totala skuldsättning. Detta skulle i sådant fall leda till en högre WACC. Några sådana justeringar görs emellertid inte av Energimarknadsinspektionen i WACC-kalkylen. Således ska kostnader för eget kapital beaktas vid omräkningen till löpande kostnader.

Vad Energimarknadsinspektionen anfört

Eftersom alla nätföretag ska behandlas lika, måste kapitalkostnaderna, för de nätföretag som äger anläggningstillgångar som inte ingår i kapitalbasen, räknas om till löpande kostnader. Vid beräkningen av en löpande kostnad för dessa anläggningar är utgångspunkten att nätföretaget ska få skälig ersättning för dessa. Energimarknadsinspektionen anser att en skälig kostnadstäckning erhålls genom att företaget vid beräkningen av löpande kostnader ges täckning för bokförda avskrivningar och kostnaden för lånat kapital för dessa anläggningar. På detta sätt anser Energimarknadsinspektionen att de företag som äger de anläggningar

som ska räknas om till löpande kostnader likställs med de företag som hyr eller leasar denna typ av anläggningar.

Vid beräkningen av kapitalkostnader ges täckning för avskrivning, kostnad för lånat kapital samt avkastning till ägarna. Avkastning utgår dock inte på det kapital som används till de löpande kostnaderna. Det skulle innebära en systematisk fördel till de som äger tillgångarna om avkastning skulle medges även på de tillgångar som i regleringen hanteras som löpande kostnader.

Exempel på anläggningar vars kostnader räknas om i regleringen är mark, fastigheter och bilar. Energimarknadsinspektionen anser att det inte är till dessa tillgångar ägarnas riskkapital går, eftersom de har en alternativ användning och därmed kan säljas på en andrahandsmarknad om de skulle bli överflödiga.

De anläggningar som räknas om från kapitalkostnad till löpande kostnad behöver dock åsättas en ränta för att ge täckning för den kostnad för kapitalbindning som nätföretaget har för tillgången.

Enligt Energimarknadsinspektionen talar tre faktorer för att välja en ränta som inte innehåller någon avkastning för eget kapital. Avkastning ska inte ges på löpande kostnader, ägande företag ska inte medges avkastning på kapital som inte genererar avkastning hos hyrande eller leasande företag, och eget kapital bedöms inte användas för finansiering av den aktuella typen av anläggningar.

Energimarknadsinspektionen anser att den ränta som ska användas för att räkna om de bokförda kapitalkostnaderna till löpande kostnader ska bestå av räntan på lånat kapital. Medelkostnaden för lånat kapital för åren 2006-2009 är 4,83 procent, varför

Energimarknadsinspektionen fastställt den aktuella omräkningsräntan till detta.

Förvaltningsrättens bedömning

I målet synes det vara ostridigt att avkastning inte utgår på lånat kapital utan endast på eget kapital. För det fall Fortum har nyttjat både lånat kapital och eget kapital för investering i nu aktuella anläggningstillgångar ska således omräkningsräntan motsvara såväl kostnaden för lånat kapital som avkastning på eget kapital. Detta förefaller parterna vara överens om.

Fortum har i målet anfört att det inte går att göra någon uppdelning mellan de olika kapitalslagen. Det går inte att säga vilket kapital som används till vilken typ av investering. Energimarknadsinspektionen motsätter sig detta. Enligt förvaltningsrättens mening torde det inte vara osannolikt att ett företag kan komma att använda även eget kapital för investering i den typen av anläggningstillgångar som nu är fråga om. Av den utredning som Fortum har presenterat i målet framgår dock inte att så har skett i nu aktuellt ärende. Fortums överklagande av den av Energimarknadsinspektionen använda omräkningsräntan ska därmed avslås.

ÖVERGÅNGSMETODEN OCH INDEXERING

Förvaltningsrätten konstaterar att Energimarknadsinspektionen inte har tillämpat övergångsmetoden avseende redovisningsenhet RER00259. Det saknas därmed anledning att för aktuell redovisningsenhet pröva Fortums alternativa andrahandsyrkanden om justeringar i övergångsmetoden och indexering.

SLUTSATSER

I den del Fortums förstahandsyrkande avser att intäktsramen ska fastställas till ett visst belopp, finner förvaltningsrätten att detta inte kan bifallas.

Förvaltningsrätten har med anledning av detta även prövat Fortums andrahandsyrkanden. Rätten har härvid fastställt att beräkningen av rimlig avkastning ska ske med en real kalkylränta före skatt om 6,5 procent.

Förvaltningsrätten har vidare avslagit Fortums yrkande att konverteringen av kapitalkostnader för anläggningar som inte ingår i kapitalbasen till löpande kostnader ska ske med en ränta om 8,69 procent.

Med utgångspunkt i ovanstående förutsättningar återförvisas målet till Energimarknadsinspektionen för förnyad handläggning och fastställande av intäktsram till faktiskt belopp. Detta kan inte leda till en större höjning av intäktsramen än för redovisningsenheten ansökt belopp.

Förvaltningsrätten utgår från att Energimarknadsinspektionen vid avstämning vid tillsynsperiodens slut, beaktar de justeringar av beslut och metod som följer av förvaltningsrättens dom.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Denna dom kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga 2 (DV 3109/1D).

Ronny Idstrand

Tomas Fredén

I avgörandet har rådmännen Ronny Idstrand (ordförande) och Tomas Fredén samt nämndemännen Gun Axelsson, Lena Berglert, Conny Jakobsson och Pernilla Claar Johansson deltagit.

Föredragande har varit Sandra Bergström, Elin Stom, Mari Upphagen och Marie Wickström.

AD 33

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I LINKÖPING	
2011-12-05	
Mål nr	8018-11
EI	Aktbil 4
FÖRVALTNINGSRÄTTEN I LINKÖPING Enhet 1	
INKOM:	2011-12-05
MÅLNR:	8018-11
AKTBIL:	4

Fastställande av intäktsram enligt 5 kap. ellagen (1997:857)

Beslut

1. Energimarknadsinspektionen (EI) fastställer intäktsramen för Fortum Distribution AB 556037-7326 avseende redovisningsenheten RER00259 till högst 1 666 784 tkr för tillsynsperioden 2012-2015 i 2010 års prisnivå.

Intäktsramen kommer efter tillsynsperioden att justeras för vart och ett av åren i perioden med följande faktorprisindex genom att

- a. kapitalbasens nuanskningsvärde räknas om med faktorprisindex (FPI) för byggnader¹ och
- b. den löpande påverkbara kostnaden räknas om med faktorprisindex (FPI) för elnätsföretag – regionnät avseende löpande påverkbara kostnader².

Efter tillsynsperioden ska det faktiska utfallet avseende investeringar och utrangeringar jämföras med prognosen för investeringar och utrangeringar i kapitalbasen. Vidare ska den löpande opåverkbara kostnaden jämföras med det faktiska utfallet. Om det faktiska utfallet i dessa delar avviker från prognoserna kan intäktsramen komma att omprövas.

2. EI fastställer normnivån på kvaliteten i nätverksamheten för respektive kvalitetsindikator för tillsynsperioden till följande nivåer.

- a) Kvalitetsindikator: Aviserade avbrott (ILE) 0,00 kWh.
- b) Kvalitetsindikator: Oaviserade avbrott (ILE) 19 392,33 kWh.
- c) Kvalitetsindikator: Aviserade avbrott (ILEffekt) 0,00 kW.
- d) Kvalitetsindikator: Oaviserade avbrott (ILEffekt) 23 474,34 kW.

Efter tillsynsperiodens slut ska den faktiska kvaliteten i nätverksamheten jämföras med normnivån. Om den faktiska kvaliteten avviker från normnivån ska intäktsramen justeras i enlighet med vad som framgår av Energimarknadsinspektionens föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2011:1) om vad som avses med kvaliteten i

¹ Framtaget av SCB, se bilaga 5.

² Framtaget av SCB, se bilaga 6.

nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamhet vid fastställande av en intäktsram. Därvid kan intäktsramen komma att omprövas.

3. EI avvisar yrkandet om periodisering av intäkter.

4. Beslutet gäller omedelbart.

Redogörelse för ärendet

Yrkanden m.m.

Fortum Distribution AB 556037-7326, fortsättningsvis benämnt företaget, bedriver regionnätverksamhet i Stockholms län och antalet inmatningspunkter är en, antalet uttagpunkter är sju samt antalet gränspunkter är sju (år 2010). I ansökan som inkom till Energimarknadsinspektionen den 31 mars 2011 samt i kompletterande inlagor den 9 maj, 24 maj, 30 maj, 27 juni, 1 juli, 8 juli, 16 augusti, 4 oktober samt 10 oktober 2011 yrkar företaget att EI fastställer intäktsramen för tillsynsperioden 2012-2015 till 1 766 443 tkr. Den yrkade intäktsramen omfattar redovisningsenheten RER00259 med de nätkoncessioner som anges i bilaga 1a.

Företagets uppgifter till grund för bedömningen av en skälig intäktsram

Allmänt

Företaget har till grund för sin ansökan om intäktsram haft att redovisa de uppgifter som följer av EI:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2010:6) om nätkoncessionshavares förslag till intäktsram och insamling av uppgifter för att bestämma intäktsramens storlek. Av regeringens proposition 2008/09:141 s. 34 anges i avsnitt 5.2.2 att en nätinnehavare ska lämna in ett förslag till intäktsram till nätmyndigheten tillsammans med de uppgifter som krävs för att pröva förslaget. Det medför visserligen en ökad administrativ börda för företagen, men det förenklar processen om nätföretagen lämnar in inte bara relevanta uppgifter om sin verksamhet, utan också ett motiverat förslag till intäktsram baserat på de krav som ellagen ställer. Det kan förutsättas att nätkoncessionshavarna utarbetar underlag för en egen bedömning av vad som är en rimlig intäktsram. Fördelen är att myndigheten får besked om vilka grunder nätföretaget har för sin bedömning och möjlighet att tidigt ta ställning till de argument som nätkoncessionshavaren för fram.

Inom Fortum Distribution AB ingår redovisningsenheterna REL00884 Storstockholm, REL00860 Södra Norrland, REL00861 Västra Svealand, REL00509 Västkusten, RER00259 Regionnät Stockholm och RER00586 regionnät övriga landet.

Företaget har i sin ansökan utgått från 2010 års värden utom vad avser opåverkbara kostnader som prognostiseras. Företaget påpekar att en buffert behövs för att våga satsa på investeringar med lång återbetalningstid, detta pga. kommande stora investeringar görs med ett långt tidsperspektiv (ofta 40 år) och att regleringsperioden är fyra år. Dessutom står elnätverksamheten inför fortsatta förändringar när elmarknaden och dess funktion ska utvecklas vidare. Behovet av investeringar eller ökande löpande kostnader

för detta är idag okända, t.ex. anpassning mot en nordisk slutkundsmarknad, timvis mätning och avräkning för en stor andel av kunderna, nya krav på elkvalitet (EIFS 2011:2) är konsekvenser som inte har beaktats i ansökan. Andra faktorer är omställning av energisamhället mot mer småskalig elproduktion och användning av elfordon med behov av ny teknik i elnätet, så kallade smarta nät. Företaget anför att en alltför snäv intäktsram skulle kunna innebära att anslutningsavgifterna inte ryms inom intäktsramen.

Företaget gör bedömningen att priserna kommer att i stort sett vara oförändrade för kunderna. Hänsyn har då tagits till de planerade tariffändringarna hos Svenska Kraftnät och utvecklingen av elnätet samt en rimlig inflation (under 2 procent). Sammantaget innebär det att företaget planerar att utnyttja ca 1 766 000 tkr exklusive inflation, eller hela den ansökta intäktsramen, inklusive uppskattade engångsintäkter, utifrån de prognoser företaget har.

Företaget tillämpar en prissättningsstrategi som är baserad på att opåverkbara kostnader slår fullt ut igenom på tariffer till kund. Kapitalkostnaden i prissättningen baseras på en kapacitetsbevarande princip med en real annuitet på ett beräknat återanskaffningsvärde. De verkliga kapitalkostnaderna (avskrivningar, avkastning etc.) ingår inte i tariffkalkylerna. Tariffer kommer att justeras löpande enligt den allmänna kostnadsutvecklingen.

Företaget uppger att det har fördelat gemensamma kostnader och tillgångar i koncernen mellan olika redovisningsområden. Se avsnitt 3.2.1 och 3.2.2 i företagets ansökan bilaga 1b.

Företaget har härutöver i huvudsak redovisat nedan angivna uppgifter om kapitalkostnader, löpande kostnader och uppgifter om kvaliteten.

Kapitalkostnader

Anläggningstillgångar som ingår i kapitalbasen per den 31 december 2010, uppgår till ett sammanlagt nuanskaffningsvärde om 1 963 256 tkr, se bilaga 1a, tabell 1.

Anläggningstillgångar som motsvarar 46,5 procent av det totala nuanskaffningsvärdet har redovisats till normvärde.

Anläggningstillgångar som motsvarar 47,2 procent av det totala nuanskaffningsvärdet i den ingående kapitalbasen har värderats utifrån tillgångarnas anskaffningsvärde. Anläggningstillgångar som motsvarar 1,2 procent av det totala nuanskaffningsvärdet har värderats utifrån tillgångarnas bokförda värde. Företaget har slutligen redovisat resterande 5,1 procent av anläggningstillgångarna till annat skäligt värde. Företaget har i sin ansökan uppgett andra procenttal av fördelningar mellan de fyra värderingsmetoderna (se avsnitt 3.4.2 i bilaga 1b). Skillnaderna beror främst på att företaget har reviderat uppgifter om anläggningar i inrapporteringsystemet.

Företaget betonar att anläggningar i centrala Stockholm inte har värderats med normvärde. Anledningen till detta är att det inte är möjligt att värdera dessa anläggningar utifrån normvärdeslistan. Elnätet måste ständigt anpassas till snabba

förändringar i omgivningen. Sådana förändringar leder till att ombyggnationer ofta sker i små etapper och på begränsade utrymmen vilket är kraftigt fördyrande. För friledningar har Stockholm regionnät, i förhållande till frekvenser som används i normvärdeslistan, betydligt fler vinkelstolpar, avspänningsstolpar, väg- och järnvägs korsningar vilket i kombination med det begränsade utrymmet i stadsmiljön innebär mer avancerade stolpkonstruktioner. Detta sammantaget innebär att normvärdena inte är applicerbara på aktuella ledningssträckningar.

Företaget anser att ett långsiktigt perspektiv ska tas vid beräkning av WACC. Därför har en WACC analys utifrån ett trettioårigt perspektiv gjorts. Resultatet av analysen gör att företaget ansöker om en WACC-ränta om 6,6 procent vilken bedöms om behövlig för att attrahera kapital för framtida investeringar. Se aktbilaga 3, Regulatory WACC for electricity distribution companies in Sweden 2012-2015.

Företaget hyr IT-system för insamling och rapportering av mätvärden och har omräknat dessa anläggningar från löpande kostnad till kapitalkostnad. Beräkningen baseras på den i ansökan angivna kalkylräntan om 6,6 procent, vilket ger en annuitet på 13,98 procent. En detaljerad beskrivning finns i företagens ansökan bilaga 1b och aktbilaga 3 PM System för mätvärdesinsamling samt akt 18 minnesanteckningar möte med Fortum. Företaget yrkar att nuanskaffningsvärdet ska korrigeras om EI beslutar att använda en kalkylränta på 5,2 procent (aktbilaga 31 Yrkande om korrigeringar pga. ny kalkylränta m.m.).

Vidare uppger företaget att de hyr utrymme i tunnlar för en del elkablar. De anser att hyra av utrymme i tunnlar ska behandlas som en del av kapitalbasen och har därför utfört en analys av vad en tunnel kan anses vara rent rättsligt, se avsnitt 3.6.2.2 i bilaga 1b och aktbilaga 3 PM om tunnlar. Företaget har därför omräknat dessa anläggningar från löpande kostnad till kapitalkostnad. Beräkningen baseras på den i ansökan angivna kalkylräntan om 6,6 procent, vilket ger en annuitet på 7,16 procent. Företaget yrkar att nuanskaffningsvärdet ska korrigeras om EI beslutar att använda en kalkylränta på 5,2 procent (aktbilaga 31 Yrkande om korrigeringar pga. ny kalkylränta m.m.).

	Ansökan 6,6 % kalkylränta	5,2 % kalkylränta	Differens	Not
Tunnlar (kr)	186 623 716	222 986 196	36 362 480	1
Insamlingssystem mätvärde.(kr)	19 173	10 161	-9 012	2

Not 1. Ej uppdaterat i inrapporteringssystemet, enbart insänt via korrespondens i annat ärende. Detta innebär att det står noll i inrapporteringssystem avseende tunnlar.

Not 2. Rättad, var felaktigt i rapportering i första omgång.

Vissa investeringar och utrangeringar av anläggningstillgångar kommer att genomföras under perioden. Förändringarna i nuanskaffningsvärdet för dessa investeringar och utrangeringar under perioden återges per halvår i bilaga 1a, tabell 2 och tabell 3. Företaget har angett att investeringarna bl.a. avser Stockholm Ström.

Företaget avser investera i anläggningar till ett totalt nuanskaffningsvärde om 417 300 tkr och utrangera anläggningar till ett totalt nuanskaffningsvärde om 108 994 tkr under perioden. Anledningen till det är sammanfattningsvis bl.a. att företaget deltar i Projekt

Stockholm Ström, vilket innefattar en långsiktig lösning för elförsörjningen till Stockholmsregionen. Projektet omfattar både stam- och regionnät. Ägare till ledningarna som berörs är Svenska Kraftnät, Vattenfall AB och Fortum Distribution AB. Projektets uppskattade totala investeringsvolym är på 2,3 miljarder kronor och innebär bl. a. att 150 km luftledning kommer att ersättas av kabel, vilket möjliggör byggnad av cirka 5 000 nya lägenheter på den mark som frigörs från luftledningar. Stockholms regionnäts kapitalbas för ledningar uppgår till storleksordningen 583 000 tkr. Företagets totala investering uppskattas till 521 000 tkr, varav 319 000 tkr under perioden 2012-2015. För perioden 2012-2015 kommer företaget med anledning av projektet Stockholm Ström att erhålla intäkter från annat än nättariffer motsvarande 182 000 tkr. Samtidigt är utranteringskostnaderna under samma tidsperiod på cirka 9 000 tkr plus utranteringskostnader på i storleksordningen 45 000 tkr. Företagets utgångspunkt i denna ansökan är att man bara behöver den del av intäkten som överskrider kostnaderna för rasering och utrantering. För det fallet att EI inte tillåter att sådant förfarande yrkar företaget på att löpande kostnader ska tillåtas öka med 9 000 tkr samt att i företagets kostnadsunderlag för intäktsramen beaktas den förtida utranteringskostnaden.

Företaget uppger att det historiskt förelegat en icke korrekt intäkts/kostnadsföring mellan Stockholms regionnät och Storstockholms lokalnät. Felet har varit i storleksordningen 60 000 tkr per år. Felet har inneburit att regionnätet påförts 60 000 tkr för höga intäkter och lokalnätet 60 000 tkr för låga kostnader.

Löpande kostnader

Företaget har i enlighet med 5 kap. 10 – 13 §§ EI:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2010:6) redovisat löpande påverkbara kostnader för 2006-2009. Dessa kostnader återfinns i bilaga 1a, tabell 4, tabell 5 och tabell 7. Med påverkbara kostnader avses kostnader som inte definieras som opåverkbara, exempelvis kostnader för drift och underhåll, kundspecifika kostnader såsom kostnader för mätning, beräkning och rapportering.

Företaget har begärt att löpande påverkbara kostnader för 2009 ska korrigeras p.g.a. felaktig rapportering i årsrapporten, se avsnitt 3.7.1 och 3.9 i bilaga 1b. I årsrapporterna för 2006-2009 ingår kostnader för hyra av tunnlar och IT-system som enligt företaget ska hanteras som kapitalkostnader. Företaget har vid inrapportering fört över hyreskostnader från löpande kostnader till kapitalkostnader. Därmed ska de historiska kostnaderna korrigeras enligt följande:

Löpande påverkbara kostnader (tkr)	2006	2007	2008	2009
Inrapporterade uppgifter	51 647	54 822	49 068	70 360
Omfördelning pga. felaktig rapportering				-20 668
Korrektion för löpande kostnader som ska kapitaliseras avseende tunnlar	- 13 576	- 13 753	- 14 127	- 14 690
Korrektion för löpande kostnader som ska kapitaliseras avseende mätvärdesystem	- 1	-2	-2	-1
Korrektion för kostnader som redovisats som kapital men som regelmässigt ska hanteras som löpande kostnader	8 344	8 982	9 126	8 625

För att beräkna ersättningar för kapital som regelmässigt hör till löpande kostnad har företaget använt en ränta på 8,69 procent. Företaget anser att räntan bör motsvara räntan som uthyrande företag av tillgångar betalar, och därför måste en avkastning fås på det egna kapitalet för tillgången. Se avsnitt 3.10.1.2. bilaga 1b.

Företaget har sammanfattningsvis beräknat den påverkbara löpande kostnaden för tillsynsperioden till 189 642 tkr.

Företaget har, enligt 5 kap. 14 § ovan nämnda föreskrifter, prognostiserat sina löpande opåverkbara kostnader för tillsynsperioden till 941 181 tkr, (bilaga 1a, tabell 8). Med opåverkbara kostnader avses kostnader för nätförluster (fördelat på inköp och egen produktion), abonnemang till överliggande och angränsande nät och ersättning till vissa producenter enligt 3 kap. 15 § ellagen samt myndighetsavgifter enligt förordningen (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet.

Övrigt utredningsunderlag i ärendet

Kvaliteten i sättet att bedriva nätverksamheten

Företagets uppgifter om avbrott i överföringen av el för åren 2006-2009 återges i bilaga 2.

Intäkter i nätverksamheten

Intäkterna för perioden 2006-2009 uppgick totalt till 1 778 070 tkr enligt årsrapporterna för nämnda år.³ Dock har företaget anfört i aktbilaga 3 Korrektion historisk rapportering att övriga rörelseintäkter (RR71150 i årsrapport) ska ändras från 12 496 tkr till 11 857 tkr, dvs. övriga rörelseintäkter minskar med 639 tkr. Företaget har anfört att tariffintäkter och kostnader fördelats felaktigt mellan företagets region- och lokalnät i Stockholm. Regionnätet har genom detta påförts 60 000 tkr för höga intäkter per år (avsnitt 4.1.1 i bilaga 1b). Företaget har sammanfattningsvis anfört att intäkterna för perioden 2006-2009 efter korrigeringar uppgick till 1 537 431 tkr.

³ Intäkterna hämtats från följande poster i årsrapporterna: RR7101, RR7102, RR7103, RR7111, RR7113, RR71150, Övriga intäkter enligt not RR 2006-2009. I de fall flera redovisningsenheten består av sammanslagna redovisningsenheter under perioden 2006-2009 har posterna i årsrapporterna också summerats i detta avseende.

Tabell 1 Totala intäkter

	2006	2007	2008	2009	Summa
Totala intäkter tkr	432 874	441 851	444 047	459 298	1 778 070
Korrigerig av övriga rörelseintäkter ⁴ tkr				-639	-639
Korrigerig av felaktig bokföring mellan regionnät och lokalnät tkr	-60 000	-60 000	-60 000	-60 000	-240 000
Totala intäkter efter korrigeringar tkr					1 537 431

Periodisering av intäkter

Företaget anför att det föreligger särskilda skäl för att periodisera engångsintäkter på cirka 130 000 tkr för denna tillsynsperiod. Företaget uppger att periodiseringar får ske över en tid om 40 år eller 10 tillsynsperioder. För perioden 2012-2015 kommer företaget med anledning av projekt Stockholm Ström att erhålla intäkter från annat än nättariffer motsvarande 182 000 tkr. Samtidigt finns raseringskostnader under samma tidsperiod på cirka 9 miljoner kr plus utraneringskostnader på 45 000 tkr. Med beaktande av att intäkter i princip motsvarar stora delar av det befintliga ledningsnätet för Stockholms regionnät som byts ut, hemställs om att periodiseringen av engångsintäkten om cirka 130 000 tkr efter reduktion för raseringskostnader och utraneringskostnader (182- 45-9).

Sammanfattning av yrkad intäktsram

I tabell 2 redovisas en sammanställning av företagets yrkade intäktsram samt redovisade kostnader (tkr).

Tabell 2 Företagets yrkande⁵

	2012	2013	2014	2015	Summa
Kapitalkostnader (tkr)	152 538	159 258	161 912	161 912	635 620
Historisk korr. påverkbara kostnader (tkr)	48 128	47 646	47 170	46 698	189 642
Prognos opåverkbara kostnader (tkr)	219 789	229 881	239 274	252 237	941 181
Ansökt intäktsram för hela perioden (utan korrigeringar) tkr					1 766 443

Aktuella regler

Allmänna bestämmelser

I 1 kap. 4 § ellagen (1997:857) definieras vad som avses med **nätverksamhet**. Med det förstås att ställa elektriska starkströmsledningar till förfogande för överföring av el. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningar, ställverk och transformatorstationer, anslutning av elektriska anläggningar, mätning och

⁴ Övriga rörelseintäkter korrigerade efter uppgifter från företaget, se aktbilaga 3 Korrektion historisk rapportering.

⁵ Aktbilaga 19 Information om nyttjande av intäktsram för RER00259.

beräkning av överfört effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra el på det elektriska nätet.

Med **intäktsram** avses enligt 1 kap. 5 a § ellagen de samlade intäkter som en nätkoncessionshavare högst får uppbära från nätverksamheten under en tillsynsperiod.

5 kap. ellagen innehåller bestämmelser om nätkoncessionshavarens intäkter från nätverksamheten och om skälighetsbedömningen av dessa intäkter. Av bestämmelserna framgår bl.a. följande.

En intäktsram ska enligt 1 § första stycket fastställas i förväg för varje tillsynsperiod som ska vara fyra kalenderår, om det inte finns särskilda skäl för en annan tidsperiod (4 §).

Vid fastställande av en intäktsram för en nätkoncessionshavarens intäkter från ett ledningsnät inom ett område ska intäktsramen fastställas för varje område för sig och vad gäller intäkter från en regionledning, för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet (22 och 23 §§). Om nätmyndigheten enligt 3 kap. 3 § ellagen har medgivit att flera nätkoncessionsområden för område får redovisas samlat, ska dock dessa vid fastställandet av intäktsramen anses utgöra ett område (22 § andra stycket).

Av beslutet om fastställande av intäktsram ska det framgå vilka uppgifter och metoder som har använts vid fastställandet av ramen (3 § andra stycket). Ett sådant beslut gäller utan hinder av att det överklagas, d.v.s. det gäller omedelbart (19 §).

Vid beräkningen av intäktsramens storlek är utgångspunkten (6 §), att ramen ska täcka **skäliga kostnader** för att bedriva nätverksamhet under tillsynsperioden och ge en rimlig **avkastning** på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten (kapitalbas).

När intäktsramen bestäms ska även hänsyn tas till **kvaliteten** i nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten (7 §). En sådan bedömning kan medföra en ökning eller minskning av vad som anses vara en rimlig avkastning på kapitalbasen. Vid denna bedömning ska ett avbrott i överföringen av el beaktas i den utsträckning avbrottet inte medför skadeståndsskyldighet för nätkoncessionshavaren eller ger rätt till avbrottsersättning enligt 10 kap. 10 § ellagen.

Det följer av 5 kap. 7 § tredje stycket ellagen jämfört med 15 § förordningen (2010:304) om fastställande av intäktsram enligt ellagen (kapitalbasförordningen) att EI har bemyndigats att meddela föreskrifter om vad som avses med kvaliteten i nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten enligt 5 kap. 7 § ellagen. Sådana föreskrifter har EI meddelat enligt EI:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2011:1) om vad som avses med kvaliteten i nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten vid fastställande av intäktsram. Föreskrifterna trädde i kraft den 1 april 2011.

Med **skäliga kostnader** i nätverksamheten avses kostnader för en ändamålsenlig och effektiv drift av en nätverksamhet med likartade objektiva förutsättningar. Kostnad för

avbrottsersättning enligt 10 kap. 10 § ellagen ska dock inte anses vara en skäligen kostnad (8 §).

Kapitalbasen ska beräknas med utgångspunkt i de tillgångar som nätkoncessionshavaren använder för att bedriva nätverksamheten. Vidare ska hänsyn tas till investeringar och avskrivningar under tillsynsperioden (9 §).

En tillgång som inte behövs för att bedriva verksamheten ska anses ingå i kapitalbasen, om det skulle vara oskäligt mot nätkoncessionshavaren att bortse från tillgången.

I **kapitalbasförordningen** finns närmare bestämmelser om vad som avses med anläggningstillgångar (3 §), vilka tillgångar som ingår i kapitalbasen (7 §) och om värdering av anläggningstillgångar (9 – 11 §§) samt om förändring i prisläget (12 §). En anläggningstillgång ska ingå (7 §) i kapitalbasen från det halvårsskifte som följer på den tidpunkt då den börjat användas. Tillgången ska inte ingå i kapitalbasen från det halvårsskifte som infaller närmast efter den tidpunkt då den slutat användas.

Bestämmelser avseende vilka uppgifter som ska redovisas

EI har enligt 16 § 1 kapitalbasförordningen bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om skyldigheten för en nätkoncessionshavare att lämna förslag till intäktsram och att lämna uppgifter enligt 5 kap. 2 § ellagen. EI har med stöd av detta bemyndigande meddelat föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2010:6) om nätkoncessionshavares förslag till intäktsram och insamling av uppgifter för att bestämma intäktsramens storlek vilka trädde i kraft den 15 oktober 2010. Föreskrifterna innehåller bl.a. bestämmelser om när en intäktsram senast ska lämnas och vilka närmare uppgifter som ska redovisas.

Bestämmelser avseende avstämning efter tillsynsperiodens slut

Efter tillsynsperiodens slut ska nätmyndigheten (EI) göra en avstämning av det faktiska utfallet under perioden. Det följer av 5 kap. 13 § jämfört med 5 kap. 14 § ellagen att EI i vissa fall ska ompröva intäktsramen och för att kunna göra den bedömningen ska myndigheten kontrollera om de antaganden som legat till grund för fastställelsebeslutet överensstämmer med det faktiska utfallet under perioden.

I 7 kap. 1-5 §§ enligt de ovan nämnda föreskrifterna om redovisning av uppgifter finns närmare bestämmelser om när uppgifterna för avstämning senast ska lämnas (31 mars efter tillsynsperiodens slut) och vilka uppgifter som då ska lämnas till EI.

Energimarknadsinspektionens bedömning

Allmänt om prövningen av en yrkad intäktsram

EI ska fastställa en intäktsram för tillsynsperioden 2012-2015 och har att ta ställning till om den av företaget yrkade intäktsramen är skäligen.

Vid skälighetsbedömningen av den yrkade intäktsramen har EI dels att beakta kundernas intresse av låga och stabila tariffer och dels att intäktsramen ska vara tillräcklig för att

täcka företagens skäliga kostnader och ge en rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten. Intäktsramen ska även säkerställa att företagen kan hålla en hög leveranssäkerhet och att de kan genomföra nödvändiga investeringar för att bibehålla nätets kapacitet och vid behov bygga ut det befintliga nätet.

Av förarbetena framgår i denna del bl.a. följande. Vid skälighetsbedömningen ska kundernas behov av låga och stabila elnätstariffer beaktas (prop. 2008/09:141 s. 22). Det har inte framkommit skäl att frångå den grundprincip för skälighetsbedömningen som anges i nuvarande 4 kap. 1 § första stycket ellagen. Nättarifferna ska således även i fortsättningen vara utformade så att nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten är skäliga i förhållande till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten (prop. 2008/09:141 s 58). De kostnader som avses är i huvudsak kostnader för kapital samt löpande rörliga och fasta kostnader i nätverksamheten. En förutsättning för att nätverksamheten ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt är att nätföretagen har rätt till en rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten. En rimlig avkastning motsvarar den avkastning som fordras för att i konkurrens med alternativa placeringar med motsvarande risk kunna attrahera kapital för investeringar (a. prop. s. 60 – 61). Såväl den gällande som den föreslagna regleringen syftar till att nätföretagens verksamhet ska bedrivas effektivt till låga kostnader. Regleringen ska syfta till att säkerställa att kunden får betala ett skäligt pris för nättjänsten. Vidare ska regleringen bidra till att ge kunderna en långsiktig leveranssäkerhet och trygga den svenska elförsörjningen. Nätföretagen ska också få stabila och långsiktiga villkor för sin nätverksamhet. Ytterligare ett viktigt mål med regleringen är att den ska understödja utvecklingen av en väl fungerande elmarknad (a. prop. s. 58).

EI:s metod för att pröva skäligheten i den yrkade intäktsramen

För att pröva de yrkade intäktsramarna har EI tagit fram en schablonmetod som beräknar den intäkt som ett företag långsiktigt behöver för att säkerställa att driften sker med en hög leveranssäkerhet och som ger utrymme för att nödvändiga investeringar kan genomföras. För att säkerställa att samtliga företag behandlas lika är schablonmetodens beräkning frikopplad från företagets bokförda kostnader. Den beräknade intäkten bygger istället på antaganden om vad ett rimligt effektivt företag bör ha för kostnadstäckning och avkastning under tillsynsperioden. EI har härvid bedömt att en rimlig avkastning erhålls med en real kalkylränta före skatt om 5,2 procent. En mer ingående beskrivning av EI:s bedömning av rimlig kalkylränta återfinns i bilaga 3. När det sedan gäller kapitalkostnaderna som beräknas med schablonmetoden skiljer sig dessa i de allra flesta fall från företagets bokföringsmässiga avskrivningar och finansiella kostnader samt avkastningskrav i verksamheten. Det beror på att EI anser att kapitalkostnaderna ska ge en långsiktig och stabil utveckling av nätavgifterna genom att de fördelas jämnt över anläggningarnas livslängd för att på så sätt säkerställa att intäkterna fördelas jämnt över tiden. Schablonmetoden tar inte heller hänsyn till hur företagen historiskt har fått kostnadstäckning för sina kostnader för att driva elnätet. Det innebär att skillnaden mellan företagets faktiska intäkter i dagsläget och den långsiktigt stabila intäkt som beräknas med schablonmetoden kan komma att behöva utjämnas för att säkerställa att kravet på att kunderna ska ha låga och stabila tariffer beaktas fullt ut.

Den teoretiska grunden för beräkningsmetoderna beskrivs bl.a. i EI:s rapport EI R2009:9 Förhandsreglering av elnätstariffer - principiella val i viktiga frågor och rapport EI R2010:24 Förhandsprövning av elnätstariffer – slutrapport inför första tillsynsperioden 2012-2015. För en kortfattad information om metoden, se bilaga 4.

EI:s bedömning av den yrkade intäktsramen

För att EI ska kunna beräkna en intäkt med schablonmetoden har EI begärt in de uppgifter som framgår av föreskrifterna EIFS 2010:6. Företaget har lämnat de begärda uppgifterna.

EI har utifrån detta underlag beräknat intäkten med schablonmetoden (för detaljerade formler samt beräkningar se bilaga 4 och 7) och funnit att en långsiktig godtagbar högsta intäktsram uppgår till 1 666 784 tkr i 2010 års prisnivå.

Tabell 3 Underlag för bedömning av den yrkade intäktsramen

		tkr
Kapitalkostnad		500 160
Löpande kostnader		
	Opåverkbara kostnader	1 000 933
	Påverkbara kostnader	165 691
Beräknad intäktsram med schablonmetoden		1 666 784
Yrkad intäktsram		1 766 443
Intäkter 2006-2009 i 2010 års prisnivå		1 666 252

Företaget har rapporterat en ingående kapitalbas uppgående till 1 963 256 tkr, se bilaga 1a tabell 1. I den rapporterade kapitalbasen har tunnlar redovisats som en del av anläggningstillgångarna, se avsnittet kapitalkostnader, sid 3. Enligt EI föreligger inte skäl att betrakta hyra för tunnlar som kapitalkostnad, se PM om tunnlar i bilaga 9. Den rapporterade kapitalbasen ska därför minskas med cirka 100 437 tkr, se bilaga 7 tabell 1.

Företaget har i sin ansökan utgått från en kalkylränta som uppgår till 6,6 procent. EI bedömer att en real kalkylränta före skatt på 5,2 procent⁶ är skälig, samt att avskrivningstiderna ska vara 40 respektive 10 år i enlighet med vad som redovisats i bilaga 4. Företagets skäl för en högre kalkylränta har redovisats under rubriken kapitalkostnader. EI bedömer sammantaget inte att de skäl som nätföretaget uppgett för att kalkylräntan bör vara högre föranleder någon annan bedömning än den som EI gjort. Då EI fastställt kalkylräntan till 5,2 procent har nuanskningsvärdet korrigerats för hyrda IT-system i enlighet med vad företaget yrkat. EI har mot ovan nämnda bakgrund beräknat kapitalbasen till 1862 811 tkr och kapitalkostnaden till 500 160 tkr. Vid beräkningen har hänsyn tagits till den investerings- och utrangeringsplan som företaget redovisat i sin ansökan, se bilaga 1a. En detaljerad redovisning av beräkningen av kapitalkostnaden för företaget framgår av bilaga 7.

⁶ Motivering till vald kalkylränta framgår i bilaga 3.

Den löpande opåverkbara kostnaden har beräknats i enlighet med den prognos företaget har redovisat till EI. Därutöver anser EI att kostnader för att hyra tunnlar ska ingå i de löpande opåverkbara kostnaderna och inte som kapitalkostnader vilket företaget har yrkat. En detaljerad redovisning av beräkningen av den opåverkbara kostnaden för företaget framgår av bilaga 7.

Företaget har i sin ansökan angett att de påverkbara löpande kostnaderna ska uppgå till 189 642 tkr. Företaget har räknat om vissa kapitalkostnader till löpande kostnader för anläggningar som inte ska ingå i kapitalbasen. Vid denna omräkning har företaget använt sig av en ränta på 8,69 procent. EI bedömer att räntan ska uppgå till 4,83 procent, se EI PM 2011:03 Ränta vid omräkning från kapitalkostnad till löpande kostnad i förhandsregleringen. Skäl att frångå denna bedömning föreligger inte. De löpande påverkbara kostnaderna har i övrigt beräknats utifrån de uppgifter som företaget har redovisat (bilaga 1a tabell 4, tabell 5 och tabell 7) och med hänsyn till den korrigering som företaget anför i avsnitt 3.9 i bilaga 1b. EI har sammanfattningsvis beräknat de löpande påverkbara kostnaderna till 165 691 tkr. En detaljerad redovisning av beräkningen av den påverkbara kostnaden för företaget framgår av bilaga 7.

Företagets yrkade intäktsram om 1 766 443 tkr överstiger den av EI beräknade långsiktiga högsta godtagbara intäktsramen. Vid skälighetsbedömningen ska EI beakta kundernas rätt till låga och stabila tariffer. Detta innebär att kunderna inte ska få omotiverat stora avgiftsförändringar från ett år till ett annat. Hur stora förändringar som kan tillåtas i det enskilda fallet måste bedömas utifrån företagets nuvarande intäktsnivå.

Företagets intäkter för åren 2006-2009 uppgår till 1 666 252 tkr i 2010 års prisnivå⁷. En beräknad långsiktigt godtagbar intäktsram enligt schablonmetoden i 2010 års prisnivå är därmed 530 tkr högre än för fyraårsperioden 2006-2009. En avgiftshöjning med detta belopp får i förvarande fall anses vara förenlig med kravet på låga och stabila tariffer och en utjämning över tid är därför inte nödvändig. Intäktsramen ska därför fastställas till 1 666 784 tkr, varvid företagets yrkande sätts ned med 99 659 tkr.

När det gäller företagets behov av att periodisera anslutningsintäkter följer det av 5 kap. 17 § ellagen att företaget kan ansöka om sådan periodisering senast tre månader efter den tillsynsperiod då intäkterna uppkommit. Då några intäkter inte ännu uppkommit för tillsynsperioden kan företagets yrkande i denna del inte nu prövas. Yrkandet ska därför avvisas i denna del.

Bedömning av kvaliteten i nätverksamheten

EI ska vid beräkning av en skäligen intäktsram också bestämma vad som är en rimlig kvalitet på leveranssäkerheten enligt 5 kap. 7 § ellagen.

EI har med stöd av bemyndigande, utarbetat föreskrifter (EIFS 2011:1), för bedömning av kvalitetsnivån i nätverksamheten såsom redovisats ovan under rubriken Aktuella regler. Innebörden i dessa föreskrifter är att EI vid fastställande av en intäktsram också

---

⁷ Efter korrigering av felaktig bokföring mellan regionnät och lokalnät, se tabell 1.

fastställer normnivån på kvaliteten för tillsynsperioden. Mer om hur kvaliteten i nätverksamheten ska bedömas beskrivs i EI:s rapport EI R2010:08 Kvalitetsbedömning av elnät vid förhandsreglering.

EI har beräknat normnivån på kvaliteten i nätverksamheten för respektive kvalitetsindikator som anges i föreskrifterna och de allmänna råden EIFS 2011:1 för tillsynsperioden till följande nivåer.

Kvalitetsindikator: Aviserade avbrott (ILE) 0,00 kWh.

Kvalitetsindikator: Oaviserade avbrott (ILE) 19 392,33 kWh.

Kvalitetsindikator: Aviserade avbrott (ILEffekt) 0,00 kW.

Kvalitetsindikator: Oaviserade avbrott (ILEffekt) 23 474,34 kW.

Normnivån är beräknad på det sätt som anges i nämnda föreskrifter utifrån de avbrottsdata som företaget redovisat och som återfinns i bilaga 2.

Angående avstämning efter tillsynsperiodens slut se nedan under rubriken Kvaliteten i nätverksamheten efter tillsynsperiodens slut.

Avstämning efter tillsynsperiodens slut

Allmänt

Efter tillsynsperiodens slut gör EI en avstämning mellan de antaganden och förutsättningar som legat till grund för den fastställda intäktsramen enligt detta beslut. I EI:s tillsyn ingår också att göra en jämförelse mellan företagets samlade, faktiska intäkter och den fastställda intäktsramen (Prop. 2008/09:141. s.40 f och s.108).

Den fastställda intäktsramen förutsätter att det faktiska utfallet avseende kapitalbasens investeringar och utrangeringar ska jämföras med den prognos företaget gjort. Detsamma gäller för den löpande opåverkbara kostnaden. Prognosen ska jämföras med det faktiska utfallet. För det fall det finns skäl att anta att ramen är större än vad som är motiverat av senare kända förhållanden och avvikelsen inte är ringa ska EI ompröva intäktsramen (5 kap. 13 och 14 §§ ellagen).

I EI:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2010:6) finns närmare bestämmelser om när (senast 31 mars året efter tillsynsperiodens slut) och vilka uppgifter företaget ska lämna för att EI ska kunna göra denna avstämning.

Automatisk justering av intäktsramen

Intäktsramen fastställs i 2010 års prisnivå. I samband med att avstämning görs efter tillsynsperiodens slut på sätt som redovisats i föregående avsnitt, kommer EI att räkna om den beslutade intäktsramen för vart och ett av åren med vissa kostnadsprisindex. Dessa är faktorprisindex för byggnader avseende kapitalkostnaden och faktorprisindex

för elnätsverksamhet avseende den löpande påverkbara kostnaden enligt vad som anges i punkten 1 a och b i beslutet.

Kvaliteten i nätverksamheten efter tillsynsperiodens slut

I detta beslut om intäktsram har EI som ovan redovisats angett normnivån på kvaliteten. Efter tillsynsperiodens slut ska den faktiska kvaliteten i nätverksamheten jämföras med normnivån. Om den faktiska kvaliteten avviker från normnivån ska intäktsramen justeras i enlighet med vad som framgår av Energimarknadsinspektionens föreskrifter och allmänna råd om vad som avses med kvaliteten i nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamhet vid fastställande av en intäktsram (EIFS 2011:1).

Avstämning av intäkterna för tillsynsperioden mot intäktsramen

Om det visar sig att nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten under perioden avviker från den fastställda intäktsramen, kan ramen för påföljande tillsynsperiod komma att minska respektive öka med det avvikande beloppet. I vissa fall tillkommer dessutom ett överdebiteringstillägg. Detta följer av 5 kap. 20 och 21 §§ ellagen.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ska intäktsramen för företaget avseende redovisningsenheten RER00259 uppgå till 1 666 784 tkr för tillsynsperioden 2012-2015 i 2010 års prisnivå och på sätt som närmare anges i beslutet enligt punkten 1.

Summa beräknad intäktsram enligt schablonmetoden	1 666 784
Historisk intäkt 2006-2009 uppräknat till 2010 års prisnivå	1 666 252
Beslutad intäktsram 2012 - 2015	1 666 784

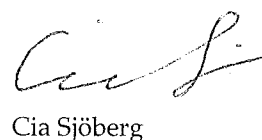
Därtill ska normnivån på kvaliteten i nätverksamheten för varje år i tillsynsperioden anges till nivåerna på kvalitetsindikatorerna som närmare framgår av punkten 2.

Enligt 5 kap 19 § ellagen gäller detta beslut utan hinder av att det överklagas.

Hur man överklagar, se bilaga 8.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Yvonne Fredriksson. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit ställföreträdande generaldirektören Tony Rosten, chefsjuristen Göran Morén och tillförordnade avdelningschefen Linda Werther samt analytikern Cia Sjöberg, föredragande.

Yvonne Fredriksson

Cia Sjöberg

Bilagor till beslutet

- 1 a, Signerade rapport och b, Företagets ansökan om intäktsram
- 2 Brev med uppgifter om avbrott för perioden 2006-2009
- 3 Kalkylränta i elnätsverksamhet, Energimarknadsinspektionen
- 4 Metod för beräkning av intäktsramen, formler samt kortfattad beskrivning
- 5 Faktorprisindex för byggnader (SCB)
- 6 Faktorprisindex för elnätsverksamhet, regionnät (SCB)
- 7 Beräknad intäktsramen
- 8 Hur man överklagar
- 9 PM om tunnlar

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.